

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

ÅRSSKRIFT 2017

LOKALHISTORISK ARKIV
STUBBEKØBING

ÅRSSKRIFT

2017

LOKALHISTORISK ARKIV
STUBBEKØBING

Lokalhistorisk Arkivs Årsskrift 2017

Udgivet af

Lokalhistorisk Forening Stubbekøbing

Redaktion:
Foreningens bestyrelse

Opsætning & lay-out:
Arkivlederen

Tryk:
LF Trykteam Nykøbing Falster A/S

ISSN 0109 - 2162

Indholdsfortegnelse

Tekst til forside og side 1.....side	4
Aastrup kirkes indvendige istandsættelse <i>Af Jens Lose</i> .....side	5
Fra et langt og besværligt liv, 2. del <i>Af Knud Ambus</i> ..... side	15
Rherederiet Stubbekøbing / Rutebiler <i>Af Kristian Klitgaard og Jens Birch</i> .....side	40
Ordensreglement for kommunale alderdomshjem.....side	49
Horbelev Hotel.....side	54
Juleforberedelser på Sårslev Øster i 1905 <i>Af Olga Pedersen</i> .....side	59
Svøm en færge, Skiltet og Grønærts sikring af Bogø-Stubbekøbing Overfartens Fremtid <i>Af Thorvald Berthelsen</i> .....side	65
På udflugt med Lokalhistorisk Forening <i>Af Solvejg Mølbjerg</i> .....side	75
Formandens beretning.....side	79
Ideer til hvad man kan finde på nettet.....side	83
Aastrup kirkebog: Et omløbende løs kvindfolk....side	84
Aastrup kirkebog: Abigael, nekrolog + digt.....side	85
Arkivets beretning.....side	87

Tekst til forsiden:

Aastrup kirke, der ligger på bakken med udsigt over Maglemosen, er ikke bare en af vores lyserøde kirker, den er den lyserødeste!

I 2016 fik den renoveret kalkmalerierne og inventar, så den nu også indvendig fremstår friskt og smukt.

Sognepræst Jens Lose har i dette Årsskrift beskrevet processen fra de første tanker om istandsættelse til det færdige resultat.

Tekst til side 1:

Den nedlagte folkeskole og derefter friskole i Horbelev blev i 2009 købt af Nordøstfalsters Fremtidsforening Aps.

Siden da er der sket meget, og i november 2016 kunne man indvie den nye tilbygning, som samler de gamle bygninger og giver nye muligheder.

Landsbycentret eller Kulturgården rummer i dag motionscenter, billardforening, genbrugsbutik, amatørteater, seniorklub og cafe med alle de arrangementer dette fører med sig, samt koncerter og fællesspisninger.

Aastrup kirkes indvendige istandsætelse

Af Jens Lose

Et menighedsråd har mange forskellige opgaver at tage sig af. En af de helt store er en indvendig istandsættelse af kirken. En sådan opgave er meget tidskrævende ikke mindst for formanden for menighedsrådet. Som regel går der flere år fra tanken opstår til det færdige resultat kan tages i øjesyn.

Aastrup Kirke 2016.

Foto: Ammy Hansen

For Aastrup kirkes vedkommende opstod den første spæde tanke om kirkens indvendige istandsættelse i midten af 00'ne i forbindelse med et provstesyn, hvor man konstaterede, at det var nødvendigt at gøre noget, for at sikre kirkens ældste kalkmaleri over triumfbuen, der er udfærdiget af Eskilstrupmesteren ca. 1275.

Inden man kunne gå i gang med dette arbejde, som Nationalmuscets Bevaringsafdeling stod for, var det nødvendigt at lave en forundersøgelse, som fandt sted i 2009. Denne undersøgelse viste, at skaderne på kalkmaleriet blandt andet skyldtes tilstedeværelse af salte i muren. Man anbefalede derfor at foretage en klimaundersøgelse i kirken. Denne undersøgelse skulle strække sig over et år, og fandt sted fra april 2010 til maj 2011. Undersøgelsen viste, at varmestyring var nødvendig, således at luftfugtigheden ikke blev for lav. Istandsættelsen af dette kalkmaleri, samt den nedre nordøstlige hvælvsvikkels malerier blev udført af Martin Bernsted fra Nationalmuscets Bevaringsafdeling fra midten af september til udgangen af oktober i 2012. Det viste sig nødvendigt at lukke kirken i de seks uger, arbejdet stod på, hvilket biskoppen gav sin tilladelse til. I samme periode tillod Maglebrænde menighedsråd velvilligt, at der blev afholdt gudstjeneste hver anden søndag i Maglebrænde kirke for menigheden i Aastrup sogn, forestået af præsten derfra.

I forbindelse med istandsættelsen af kalkmaleriet på triumfvæggen, blev man opmærksom på, at kirkens øvrige kalkmalerier, som er udfærdiget af Elmelundemesteren ca. 1490, også kunne trænge til at komme under behandling. Menighedsrådet tog sagen op, og besluttede i samme omgang, at iværksætte en tiltrængt indre istandsættelse af hele kirken. Første skridt var en forundersøgelse af det nederste hvælv i skibet, foretaget i marts 2014 af konservator Isabella Brajer.

I den anledning blev et stillads opbygget af træ af Moseby Tømrer- og Murerfirma ApS ved Jesper Larsen. Dette stillads fyldte den nederste halvdel af skibet. Da arbejdet med forundersøgelsen udelukkende foregik på det fuldt dækkende stillads, som var placeret i den nederste halvdel af skibet, blev det ikke nødvendigt at lukke kirken denne gang. Menigheden samlede sig blot i den øverste del af skibet under gudstjenesterne. Resultatet af forundersøgelsen viste, at der kun var tale om små nedbrydninger på disse kalkmalerier. De trængte først og fremmest til en afrensning.

Det var nu tid for menighedsrådet at gå i gang med planlægningen af Aastrup kirkes indre istandsættelse. I den forbindelse var der 3 spørgsmål, der pressede sig på:

1) Hvilken arkitekt skal antages til at udarbejde et projekt og føre opsyn med arbejderen i kirken? 2) Hvornår har Nationalmuseets Bevaringsafdeling tid til at udføre arbejdet med kalkmalerierne? 3) Skal arbejdet finansieres med lån i stiftsmidlerne eller på anden vis?

Man fandt ret hurtigt ud af, at der ville gå 1½ - 2 år, før der kunne gøres noget ved kalkmalerierne. Dette blev afgørende for, hvornår man kunne gå i gang med arbejdet. Dernæst besluttede menighedsrådet, at kontakte Berings Tegnesteue, som man tidligere havde arbejdet sammen med. Arkitekt Peter Bering takkede ja til opgaven og et foreløbigt projekt for indvendig restaurering af kor, skib, tårnrum og våbenhus forelå den 24. februar 2015. Det omfattede i hovedpunkter: 1) Rensning og konservering af kalkmalerier. 2) Foranstaltninger til afhjælpning af fugt i nordvæggens nedre del. 3) Reparationer af revner i murværket og indvendig kalkning. 4) Istandsættelse af det historiske inventar: Altertavle, prædikestol, krucifiks og dørfloj. 5) Maling af alterskranke, stoleværk og orgelhus, nypolstring af knæfald. 6) Retouchering af korloftet og ændring af våbenhusets loft. Sisalløbere fjernes og gulve repareres.

I forbindelse med menighedsrådets behandling af projektet besluttede man at tilføje følgende arbejder: 1) Maling og justering af døren mellem skib og våbenhus. 2) Istandsættelse af præstestolen i koret. 3) Installering af teleslyngcanlæg. Det blev endvidere besluttet, at lade nye messehageler fremstille.

Og så var der endelig spørgsmålet om økonomien. Menighedsrådet havde opsparet ca. 900.000 kr. Denne pæne sum var dog langt fra nok til at dække de anslåede udgifter til istandsættelsen. Arkitekt Bering foreslog derfor menighedsrådet at søge fonde om hjælp til finansieringen. De fonde, som der kunne være tale om, var Augustinusfonden, som gerne gav penge til istandsættelse af kalkmalerier og A. P. Møller og Hustru Chastine Mc-Kinney Møllers Fond til almene Formaal, som tidligere havde givet tilskud til restaurering af kirkers historiske inventar. Begge fonde viste sig interesseret i sagen. Augustinusfondens bestyrelse aflagde oven i købet besøg for at besigtige kirken og dens kalkmalerier. Menighedsrådet var

til stede og præsten fortalte om kalkmalerierne. Interessen udmøntede sig også i følgende beløb: Ud over de 265.000kr. som Augustinusfonden allerede havde bevilget til forundersøgelsen af kalkmalerierne gav den nu 2.000.000kr. til deres istandsættelse. Fra A. P. Møllers Fond modtog menighedsrådet 1.700.000kr. til istandsættelse af kirkens historiske inventar.

Da økonomien således var på plads, kunne istandsættelsen blive en realitet. Det viste sig, at Nationalmuseet kunne afse tid til arbejdet med kalkmalerierne i 2016. Arbejdet ville vare ca. 5 måneder. På det grundlag besluttede menighedsrådet, at arbejdet skulle påbegyndes efter konfirmationen, som det år fandt sted søndag d. 8.maj. Man forventede arbejdet afsluttet, således at kirken igen kunne tages i brug 1.søndag i advent den 27. november. Arkitekten udarbejdede derpå et myndighedsprojekt, som blev sendt til provstiudvalg og stiftsøvrighed til godkendelse. Der blev ligeledes udarbejdet materiale til udsendelse til de håndværkere, som skulle byde på de forskellige arbejder. Håndværkerne var udpeget af menighedsrådet. Ligesom ved istandsættelsen af kalkmaleriet på triumfvæggen, var det også denne gang nødvendigt, at ansøge om biskoppens tilladelse til at lukke kirken, så længe istandsættelsen varede. Også denne gang blev der indgået aftale med Maglebrænde menighedsråd om brug af Maglebrænde kirke såvel til gudstjenester som til kirkelige handlinger. Derudover blev det bestemt, at de gudstjenester, som sognepræsten i Aastrup forestod i Stubbekøbing kirke, når præsten dér havde fri, skulle være fælles for menighederne i Stubbekøbing og Aastrup. Det blev ligeledes bestemt, at gudstjenesten Pinsedag, som faldt på den første søndag efter lukningen af kirken, skulle afholdes i et telt på et græsareal på Aastrup kirkegård nord for kirken. Høstgudstjenesten ønskede man at afholde i Aastrup Forsamlingshus efterfulgt af et let traktement. Denne gudstjenesteplan, såvel som kirkens lukning under istandsættelsen, blev godkendt af biskoppen.

Efter udbudsrunderen blev følgende håndværkere antaget: Til istandsættelse af kalkmalerierne: Nationalmuseets Bevaringsafdeling ved Lena Östlund. Til inventarkonservering: Til malerkonservering: Nordisk Konservering ved Tom Egelund; til snedkerkonservering:

Snedkerkonservator Claus Englund Pedersen; til tekstilkonservering: Bevaringscenter Øst ved Simon Botfeldt. Til Murerarbejde: Ivar Damgaard Nielsen. Til Tømrer/snedkerarbejde: Til stillads: Moseby Tømrer- og Murerfirma ApS ved Jesper Larsen; til indpakning af inventar: Tømrermester Madsen ApS; til øvrigt tømrer/snedker arbejde: Tømrerfirmaet Villebæk ved Martin Villebæk. Til smede- og blikkenslager arbejde: Steen T. Hansen, Aastrup. Til EL arbejde: Rask El ApS ved Thomas Kaare. Til Malerarbejde: Malermester Birthe Olsen, Præstø.

Det første byggemøde blev afholdt onsdag d. 4. maj. Arkitekt Peter Bering gennemgik projektet med de tilstedeværende håndværkere og menighedsrådet. Tidsplanen blev fremlagt med begyndelse mandag d. 9. maj og afslutning i november inden 1. søndag i advent. Endvidere blev byggemøderne fastsat til at finde sted på mandage kl. 14, efter behov. På 2. byggemøde d. 23. maj kunne det konstateres, at stillads i 2 etager nu var opsat i hele kirken, at indpakning og afdækninger var foretaget, at alle løse genstande og stoleværker var fjernet og at kirkens lysekroner og lampetter var nedtaget. Derudover var Elektrikeren i gang med at trække kabler på loftet og med at etablere byggestrøm. Mureren var i gang med forberedelser til kalkning af vægge i tårnrum og våbenhus, samt reparation af revner i det indvendige murværk. Det oplystes, at menighedsrådet ønskede alterstager og dåbsfad pudset, mens kirken er lukket.

Nationalmuseets konservator i gang med rensning af kalkmalerierne.

Før og efter rensning er meget tydelig.

På 3. byggemøde d. 30. maj konstateredes det, at konservatorerne fra nationalmuset havde påbegyndt afrensning af kalkmalerierne, og at mureren reparerede revner i korets murværk. På 4. byggemøde d. 20. juni konstaterede man, at jernet, der støtter altertavlen, var tæret. Det besluttedes at udskifte det med et af rustfrit stål. Det oplystes, at menighedsrådet ønsker vinduer og de stænger, der bærer lysekronerne, malet. På 7. byggemøde d. 8. august var kalkning af de indvendige vægge færdiggjort. Man konstaterede, at istandsættelsen ikke kunne færdiggøres til planlagt tid. Ny frist blev sat til december inden 4.søndag i advent. Det blev besluttet, at der skulle opstilles en støvvæg med dør under tårnbuen. Endelig blev det oplyst, at Nationalmuseets konservatorer ville afholde et arrangement tirsdag d. 6. september, hvor interesserede ville få lejlighed til at se kalkmalerierne tæt på.

Der blev etableret et gulv oppe under hvælvingerne, hvor arbejdet foregik

Dette arrangement blev yderst vellykket. Der var mødt så mange mennesker op denne smukke septembraften, at man måtte gå op på stilladset i 3 hold på 20 ad gangen. Indledningsvis fortalte konservatorerne om deres arbejde. Da man kom op på stilladserne kunne man tydeligt se forskel på de snavsede dele, og de partier, der allerede var afrenset. Der var også lejlighed til at se konservatorerne i arbejde. Undervejs blev der serveret kaffe, mens man ventede.

På 8. byggemøde d. 22. august var arbejdet med at etablere dræn ved kirkens nordmur godt i gang, ligesom man kunne konstatere, at støv-væggen var rejst. På 9. byggemøde d. 5. september var fortovet på kirkens nordside delvist sat, ligesom smeden havde monteret bly over platonplader på skib og kor. Det oplystes, at menighedsrådet ønsker stængerne, der holder lydhimlen, malet. Under loftbeklædningen viste der sig et gammelt, malet træloft i våbenhuset. Der var spor af rød limfarve, og derunder en træimitation i lighed med tårnrummets loft. Det besluttedes at lade loftet forblive synligt og male det i en lys grå farve. På 10. byggemøde d. 19. september var smeden færdig med at montere tagrender på kirkens nordside. Efter at afdækning og løber var fjernet, viste det sig, at der i skibets gulv, lige inden for døren, lå nogle smukke, gamle ligsten, den ene med en inskription over et barn af pastor Mikkel Hansen Winding, der var præst her fra 1660 til sin død 1672.

Det oplystes, at maleren laver farveprøver med rød og grågrøn til kirkens bænke. Menighedsrådet besluttede, at der inden for indgangsdøren til våbenhuset skal etableres en nedfældet rist med måtte ovenpå.

Tirsdag d. 27. september afholdtes farvemøde. Maleren havde til lejligheden malet en bæk rød med grågrønt sæde og staffering på gavlens kant og affasning i en glødende kobberød tone. Det oplystes, at døren og orgelhuset tænkes malet i en mørkere brunrød kulør med bænkes røde farve i fyldningerne og den kobberøde på listerne. På et efterfølgende menighedsråds møde blev farveplanen godkendt. Den skal godkendes af stiftsøvrigheden. På 13. byggemøde d. 17. oktober var arbejdet med kalkmalerierne

færdige og nedtagningen af stilladset i gang. Manglende fliser i tværgangen i skibet var lagt, og malerkonservatoren var færdig med arbejdet på korets loft. Man konstaterede, at der var to lange cementlapper i midtergangens gulv i skibet. På 14. byggemøde d. 31. oktober konstateredes det, at lydhimlen er færdig, og at manglende fliser i kirkens midtergang er lagt. Man har brugt fliserne i tårnummets sydvestre hjørne. Her er der i stedet for lagt genanvendte, blådæmpede gulvtegl. Det konstateredes, at korloftet er signeret E. Ahlburg 1901 i sydvesthjørnet. Ligeledes havde man fundet lapper af gammelt betræk under knæfaldet samt inskriptioner, hvoraf det fremgik, at sadelmager W.J. Schultz i Stubbekøbing havde betrukket det i 1883 og A. Enggaard Hansen i Horbelev d. 19.7.1936. Sidstnævnte havde også beklædt alteret d. 26.11.1963.

Det besluttedes at bevare disse fund. Det oplyses, at balustrene i altersranken forsølves med slagmetal og laseres. Rillerne males med guldmaling. Korset i bænkenes males ligeledes med guldmaling. På 16. byggemøde d. 5. december var malerkonservatoren færdig med det øvrige historiske inventar. Renderne, der skal lede vandet væk fra kirkens nordmur var sat. Maleren var færdig med vinduer, kirkebænke og gulvlakering.

Sadelmager Michael Hilt Hansen var færdig med ompolstring af knæfald og præstestolen, som blev anskaffet i 1936 i anledning af provst Degenkolws 25 års jubilæum som sognepræst i Aastrup. Det oplystes, at maleren under afslibning af prædikestolens dør var nået frem til en grågrøn farve som det inderste lag. Da denne farve passede med farven på bænkenes sæder, besluttede man at lade den være bundfarve på prædikestolen. Endelig kunne det konstateres, at der er opsat en hylde på siden af Messehagelskabet til at lægge fra på, når præsten sidder i præstestolen.

Da kirken skulle tages i brug igen 4.søndag i advent d. 18. december, blev 17. byggemøde d. 12. december det møde, hvor aflevering skulle finde sted. I den forbindelse kunne det konstateres, at prædikestolen endnu ikke var færdigmalet. Dette skyldtes et vokslag, som det var svært at få væk. Færdigmaling af alterskrankens og knæfaldets remme og altertavlens stænger manglede også. Etablering af teleslyngeanlæg kunne ikke finde sted før i januar.

Søndag d. 18. december kl. 10.00 blev kirken taget i brug igen, efter at have været lukket i 7½ måned. Det skete ved en festgudstjeneste, hvor provst Michael Fagerlund prædikede, og provsten og sognepræsten sammen forestod altergangen. Menigheden var mødt talrigt frem for at være med til at fejre det smukke resultat. Efter Gudstjenesten samledes man i Aastrup Forsamlingsbygning til fælles spisning. Der blev holdt taler af blandt andre provst Fagerlund og sognepræsten, og der blev sunget. I sin tale takkede sognepræsten alle, der havde været med i forløbet i almindelighed, og i særdeleshed Maglebrænde menighedsråd, der så beredvilligt havde stillet Maglebrænde kirke til rådighed for den husvilde menighed i Aastrup. Sidst men ikke mindst rettede han en stor tak til Aastrup menighedsråds formand, Anny Hansen, for hendes store arbejde i forbindelse med projektets gennemførelse. Der var stor tilfredshed med det smukke resultat af de mange måneders anstrengelse med den indre istandsættelse af Aastrup kirke.

19. og sidste byggemøde afholdtes mandag d. 17. januar. Man kunne her konstatere, at arbejdet med maling af prædikestolen ville kunne færdiggøres i de kommende uger. Orgellysestagerne var klar til montering. Teleslyngeanlægget manglede fortsat, ligesom den første messehagel endnu ikke var færdig. Hele herligheden viste sig at have kostet 4.433.026,74 kr. Heldigvis var kirkekassen velpolstret, da opsparede midler og fondsmidler tilsammen udgjorde den nette sum af 4.865.703,23kr., hvilket gav et lille overskud til brug til andre formål, som presser sig på.

Med i byggeregnskabet var dels istandsættelse og oppudsning af kirkesølv, dels fremstilling af en ny festmessehagel. Det sidste var i sig selv et spændende projekt, som der kunne skrives en selvstændig artikel om. Her skal det blot nævnes, at den blev fremstillet efter afdøde

tekstilkunstner Mona Niensens forlæg. Stoffet blev vævet af Inger Bojesen i Hesnæs og messehagelen blev monteret af Ninna Engmark i Særslev, som også syede en ny messeskjorte til afløsning for den gamle. Derudover blev en specialdesignet bøjle fremstillet af Kaj Larsen i Moseby. Messehagelen blev taget i brug ved en festgudstjeneste søndag d. 1. maj, hvor Inger Bojesen og Ninna Engmark efterfølgende fortalte om fremstillingen af messehagelen. Hermed blev det sidste af de mål, som menighedsrådet havde sat sig i forbindelse med Aastrup kirkes indvendige istandsættelse, nået. Til stor tilfredshed for såvel menigheden som menighedsrådet og præsten.

Gravstenen i gulvet lige inden for døren

Alle fotos: Anny Hansen

Fra et langt og besværligt liv af Knud Ambus

Fortsat fra Årsskrift 2016

Fase 2. Fra jeg var 15 år til ca. 30 år.

Ungdomsårene.

Min anden del af livet, har jeg besluttet begynder den første november 1943. Jeg kom ud og tjene, som det hed.

Min første plads var hos Julius Poulsen på Skippergårdsvej. Man blev fæstet for et halvt år af gangen. For mit vedkommende, frem til første maj 1944. Til den fyrstelige løn af 225 kr. for det første halve år. Jeg kom til at dele værelse og arbejde med en voksen karl. Han hed Gunnar Levinsen. Kendt af mange i Aastrup kommune på daværende tidspunkt. Blev gift med Ejner Lunds datter Sylvia. Ejner Lund og hans kone Hedvig var værtspar i Aastrup forsamlingshus. Og hvad kan jeg så huske fra den tid? Jeg kan da huske, at på et karlekammer var der dengang ikke noget, der hed varme af nogen slags. Når det var frostvejr, var der mange gange is og rim på dynen, der hvor man havde åndet på den. Der var heller ikke noget med bad eller badeværelse. Når vi skulle vaskes foregik det i et lille rum i kostalden, et rum som var beregnet til malkemaskinen. Hos Julius og Margrethe var vi så heldige, at vi kunne gå ind i køkkenet og hente varmt vand i en spand. Det var ikke på alle gårde, der var den mulighed. Men jeg husker endnu, at det var lige meget hvor meget man vaskede sig, så lugtede man alligevel af kostald. Det var jo stadig i krigsårene. Alt var rationeret. Nogen steder kneb det med, at man fik den nødvendige kost, men det kunne vi ikke klage over hos Margrethe som konen hed. Her blev slagtet lidt af alt, gris, kalv og fjerkræ. Desuden blev der kogt sukkerroer i gruekedlen. Så vi fik roesaft på havregroden. Roesaften lignede brun sirup. Beklædning var det også meget svært at anskaffe, men min mor havde da sørget for, at jeg havde fået to små arbejdsjakker med mig. Og hvilke

katastrofe. Jeg havde ladet den ene af disse jakker hænge på et søm i kostalden. Skæbnen ville, at der om natten var en ko, som havde revet sig løs fra sin binding og selvfølgelig havde fundet interesse for min jakke og havde revet den ned fra sømmet og gumlet begge ærmerne i stykker og laser. Til al held fik Margrethe fat i så meget stof, så der blev til et par andre ærmer. Godt nok ikke af samme slags som selve jakken. Men den kom dog i brug igen

Måden, man kom rundt på den gang, var pr. cykel. Men det var meget besværligt, nærmest umuligt at skaffe dæk og slanger. Så både dæk og slanger var lap på lap.

Når det var aften, så måtte vi ansatte da gerne komme ind i hverdagsstuen. Vi måtte også gerne læse i, hvad der var af blade og aviser. Vi blev da også budt på aftenkaffe. Altså det man kaldte for kaffe. Så der var da en form for hjemlig hygge.

Hvad kunne de så bruge sådan en størrelse som mig til i hverdagen? Jeg var meget med i kostalden. Både med at fodre og muge ud. Kom da også til at være med ved malkningen. Besætningen var vel på ca. 20 køer, plus ungvæg og kalve. Da det først blev vinter, var der mange dage, hvor jeg blev sat til at strigle og børste kvæget. Det var ikke no-

gen rar opgave. Mange af køerne havde for vane, at møje sig på lejet. Og når de så lagde sig til hvile fik de "Lårkager" De lå i deres eget møg, som så tørrede på ydersiden af låret.

Hos Julius Poulsen kunne jeg også blive sat til at finde æg. Hønsæg. Det kom sig af at hønsene gik frit ude det meste af året. En stor del af årets høst blev sat i lade. Og disse løsgående høns kunne finde på at lave sig en rede øverst oppe i disse stakke af kornneg. Og så var det, at jeg blev ustyret med en kurv, for at finde disse reder og tømme dem. Der kunne godt være både 20 og 30 æg i sådan en rede. Man kunne måske så få den tanke, at der vel efterhånden måtte være kylling i de ældste af æggene. Men nej, for hønsene rugede ikke på æggene. Den største skade, der kunne ske, var hvis det var hårdt frostvejr, så frøs de i stykker.

En anden opgave, som jeg nogle dage blev tildelt, var at gå op og fodre ungvæget på en lille ejendom, oppe på banken, halvvejs i Moseby, som Julius Poulsen havde købt af Vilhelm Hansen. Her var opstaldet 5-6 stk. ungvæg. De skulle have noget vand, roer og halm. Og så skulle der lige muges lidt ud.

Da det så blev 1. maj 1944 rejste Gunnar Levinsen. Så var jeg alene på værelset. Til hjælp i landbruget kom Grethe hjem. Grethe Poulsen var Julius og Margrethes adoptionsdatter. En på den tid ret meget ombejlet ung kvinde. Det blev Helmer fra Præstevænge, der løb af med hende. Men Grethe var ikke ret meget for det huslige arbejde. Hellere noget med heste. Hun var meget rideinteresseret, og fik da også Julius til at købe to lidt lettere heste, som hun kørte med i marken og så brugte den ene af dem som ridehest. Dengang var der Ringridning ved høstfesten i Stubbekøbing. Den sommer var de med begge to, både Grethe og Helmer.

Så vidt jeg husker, var min løn den sommer 600 kr. I de travle perioder, til høst og i roetiden kom der en husmand til hjælp.

Der var ikke så meget underholdning dengang. Jeg tænker på, der var jo ikke noget, der hed TV og den slags. Jeg erindrer, at Julius en aften inviterede Grethe og mig med op på Horbelev hotel. Der var en mand, der optrådte som hypnotisør. Når man ikke har set den slags før, så var det jo en god oplevelse at få. En anden oplevelse fra den tid var, at jeg var på "Freys Hotel" i Stubbekøbing og høre og se Svend Asmussen.

Jeg kan ikke huske, hvem jeg var ifølge med dertil. Men bare det at have set ham in live, for så en anden aften at høre ham i radioen. Jeg var hos Julius Poulsen også i vinteren 1944-45.

Første maj 1945 flyttede jeg til Vejringe, som cnekarl hos gdr. Hans Ahrendt. På den gård hvor jeg havde cyklet forbi så mange gange i min skoletid. Hans Ahrendt var ugift, men havde en husbestyrinde, som hed Inger Ljungstrøm, og som var ovre fra Særslevkanten. De blev nogle år senere gift.

Ulempen ved denne plads var, at der blev malket med hånden. Det huede mig ikke ret godt. Det blev der til alt held lavet om på i løbet af den første sommer. Der blev købt malkemaskine.

Det var jo så den fjerde maj om aftenen vi hørte i radioen, at de tyske tropper havde kapituleret. Jeg husker, at vi på denne dag havde besøg af kontrolassistenten. Denne kontrol var en ung mand, som daglig flyttede fra den ene gård til den næste, for at bestemme fedtprocenten på mælken fra hver enkelt ko hos de gårdmænd, som var med i kontrolforeningen. Kontrolassistenten medbragte en kasse med en centrifuge til at slynge mælkeprøverne med. Han nåede vel at besøge hver enkelt gård en gang om måneden.

Denne kontrolassistent var altså hos Hans Ahrendt denne aften. Jeg husker, at han og jeg gik en tur op over marken, forbi "Løvendal" og hen forbi forsamlingshuset, fordi det var besat af tyske flygtninge. Vi ville se, hvordan de reagerede. Men der var alt roligt. Det er jo ikke engang sikkert, at de havde fået det at vide. Og hvad skulle de gøre ved det? De var jo bare indkvarteret af nød. Næste dag var kontrolassistenten i Stubbeboing og fik udleveret frihedsarmbind m. v.

Ang. værelseforholdene var det lidt bedre, idet det ikke var i udelængen men på loftet i stuehuset. Jeg skulle heller ikke i stalden for at blive vasket. Der var opsat en gammel køkkenvask ude på loftstrummet. Afløbet gik ud i tagrenden.

Ellers gik dagene med al forefaldent arbejde i årets løb. En del af dagene om vinteren gik med at deltage i den lovpligtige skovlen sne på de kommunale veje.

En lille sommeroplevelse, som viser, hvor uheldig man kan være. Der var bal ved Oure strand i den selskabelige forening. Der ville jeg da gerne med, ligesom de andre unge i nabolaget. Men min cykel var i så dår-

lig stand, så jeg ikke kunne komme med. Da var det at Hans Ahrendt viste godt sindelag og tilbød mig, at jeg gerne måtte låne hans cykel. Det var enormt flot. Den var så god som en ny. Gode både dæk og slanger, næsten uden nogen form for skrammer. Jeg betalte selvfølgelig for at få den i cykelstald, da vi kom der ned. Men skæbnen ville, at da vi skulle hjem var baghjulet fuldstændigt ekset. Skaden var sket på den måde, der var en bondesøn i bil, som var bakket ind over den. Jeg må lige forklare, at den såkaldte cykelstald, bare var et område af gårdspladsen ved restaurationen, som var afspærret med lidt snor og nogle små hegnspæle med granrafter på, til at stille cyklerne op af. Og så var der en mand, som tog 25 øre for at se efter, at der ikke var nogen, som stak af med en forkert cykel. Vi fik et nr. udleveret ved ankomsten. Hvor var jeg ked af det, selv om jeg var ganske uskyldig.

Denne bilist har måske fået et par øl for meget og har skullet bruge lidt ekstra plads for at få vendt bilen, og er så bakket ind i rækken af cykler. Jeg kan ikke huske, hvordan jeg kom tilbage, men hvor var det trist næste morgen, at skulle fortælle, hvordan det var gået. Jeg ved heller ikke noget om, hvordan det gik med skadeserstatning. Jeg forklarede, hvem manden i cykelstalden var, og hvem bilisten var.

En af de gode erindringer, som jeg har fra den tid, var bl.a., at jeg nogle gange blev inviteret med op hos Katrine og Chr. Ahrendt om aftenen for at spille kort. De havde købt hus oppe på vejen hen imod forsamlingshuset, dengang de overlod gården til Hans Ahrendt. Det er det hus, hvor Erik Lollike efterhånden har boet i mange år. Jeg havde plads der på gården i 1½ år, altså frem til første november 1946.

På det tidspunkt tilbød min far mig, at jeg kunne komme hjem og hjælpe ham med at køre træ i skoven. Det kunne godt give lidt mere i løn, end hos bønderne. Så det blev en aftale. I første omgang købte far en tredje hest og fik lavet en lille stiv arbejdsvogn om til et enspænderkøretøj. Min opgave var så at køre stødbrænde til fast vej. Det var også godt nok. Jeg kan ikke huske, hvor længe der gik, inden den ene hest blev skiftet ud med to og en skovvogn. Det var vognmand Sølvhøj i Stubbekøbing, der havde et køretøj til overs, da der igen var begyndt at komme gang i bilerne. Vognmand Sølvhøj viste godt, hvad der skulle til for at være køremand i skoven, fordi det havde han selv været i Hesnæs i sine unge dage.

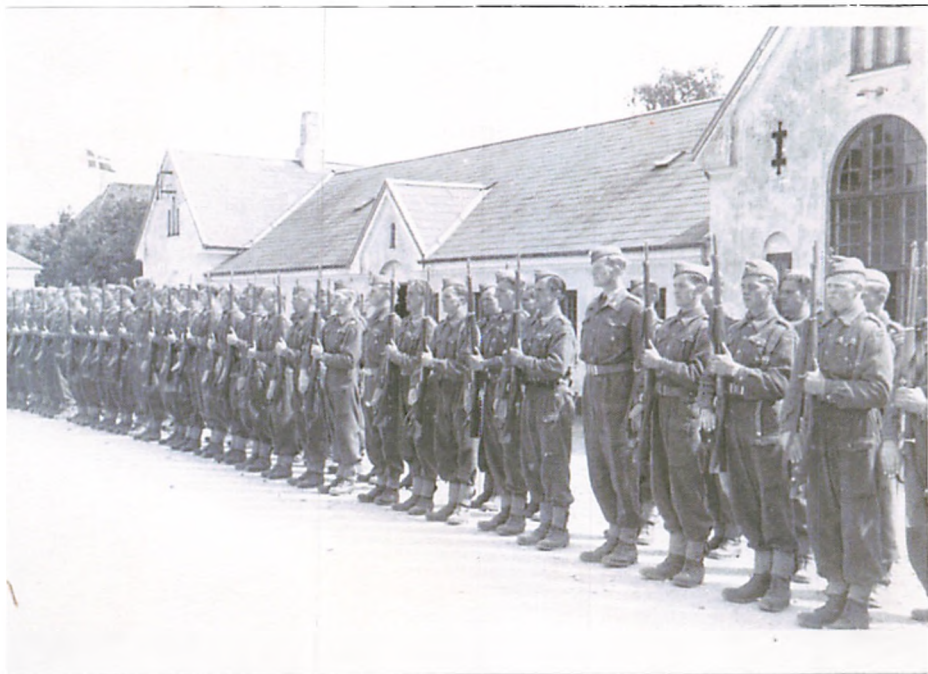
Karl Rasmussen, Moseby Skovled, i færd med at køre træ til fast vej.

Dette område, med at være køremand med heste, har jeg beskrevet i årsskrift 2001 Lokalhistorisk arkiv i Stubbekøbing.

Det kniber lidt med at holde styr på datoer og årstal, men jeg har formodentlig kørt træ m. v. indtil jeg skulle møde ved Sandholmlejren d. 11-05-1949 kl. 12.

Sandholmløjren var dengang tilholdssted for Livgarden. Jeg må indrømme at jeg var ret stolt af at være valgt til at gøre tjeneste her. Godt nok havde jeg ingen som helst anelse om, hvad militærtjeneste gik ud på. Vores far havde aldrig været soldat. Det nærmeste jeg havde været, var at jeg i løbet af 1948-49 havde haft et tysk gevær udleveret som medlem af det lokale hjemmeværn. Og havde øvet skydning med dette. Skydebanen lå på Næsgårds område, fra "Højholdt" og ned mod vandet i Grønsund.

Af de godt 600 unge mænd, som mødte ved Sandholm, kendte jeg i forvejen 3-4 stykker, mente jeg. De havde været elever på Næsgård. Ja, de viste da godt nok, hvem jeg var, men ellers gad de ikke have noget med mig at gøre. At berette mange detaljer fra soldatertiden vil føre for vidt, så det bliver kun til små pluk.

En af de første forkerte ting, der skete for mig, og som jeg blev mindet om mange år efter, var at mit hår på hovedet faldt af. Da vi mødte havde jeg, hvad jeg vil kalde normal hårpragt. Men kort tid efter kunne jeg plukke det hele af i hele håndfulde, og det voksede ikke ud igen. Det var ikke normalt. Havde den almindelige frisure været som nu efter år

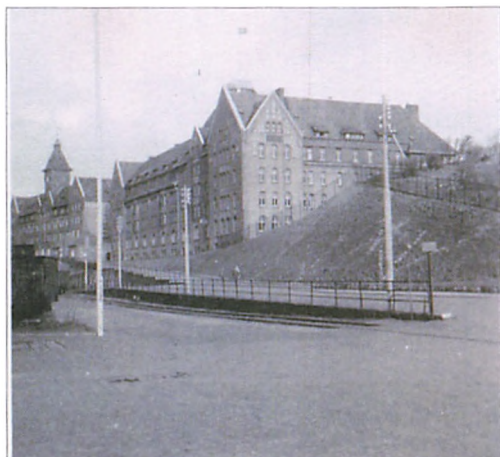
2010, hvor alt bliver klippet af, så havde det ikke gjort så meget. Men fra da af og mange år frem var jeg en af dem, der gemte sig i skyggen langs husmurene.

Sommeren gik med forskellige genvordigheder, sammen med alle de andre ligestillede. Da vi kom hen på efteråret, kunne vi melde os frivillig til at komme på skole for videre tjeneste ved militæret. Man fik så også lokket mig til at ansøge, hvilke medførte, at jeg blev sendt på korporalskole i Sønderborg.

Lige inden vi blev sendt ud på de forskellige skoler blev der arrangeret en vagtur på Amalienborg, for at vi også havde prøvet den slags vagt. Det var godt nok kun en palævagt. D. v. s. at majestæterne ikke var hjemme på Amalienborg. De var på Fredensborg.

Jeg fik vagt ved køkkenporten. Om natten var det med skråhue og maskinpistol inde i gården og haven bag køkkenporten. Da var jeg yderlig heldig den næste formiddag, at blive sat til at afprøve alle alarmknappeperne hele slottet rundt. Det syntes jeg er ret interessant, kun været på vagt een gang, og så alligevel har været ud og ind af alle portene. Ellers gik meget af rekruttiden i Sandholmlejren med at øve marchture. Vi startede med små ture på 6-10 km. Nåede sidst på sommeren op på både 60 og 70 km. Vi havde et terrænløb, der startede oppe ved Gilleleje og med mål i Sandholm, med poster bl a. i Store Dyrehave. Den løn vi fik var absolut ikke fyrstelig. Jeg mener det var 15 kr. hver tidende dag. Deraf skulle vi selv sørge for pudsegrej til spænder o. l. I Sønderborg var det min opgave, at lære noget om 39 millimeter panserværmskanoner. Meget af oplæringen foregik ude i landskabet. Noget med at anbringe kanonen i forhold til den vej man kunne forvente at fjenden angreb fra. Det var et rart sted at være soldat. Befolkningens syn på militæret var noget anderledes end i Nordsjælland. Nærmest hyggeligt Et par enkelte begivenheder husker jeg fra den tid. Juleaften 1949 havde jeg 2 timers kasernevagt. Det var første gang jeg ikke holdt jul sammen med min familie.

*Sønderborg Kaserne
hvor uddannelsen foregik*

Det andet jeg husker fra den vinter, var at vi alle mand var på vintermanøvrer på Fyn. Aldrig har jeg frosset så meget, i så lang tid. Skæbnen ville, at det noget af tiden var lige over 0 grader om dagen, hvor vores støvler blev våde og gennemblødte, og hvor det så var frost om natten. Da var det en smule opmuntrende at kunne liste sig ind i en kostald ved nattetide, men alligevel ikke godt nok

Lige en lille husker mere. Jeg havde været hjemme på weekend på Falster. På tilbageturen kom jeg med toget til Fåborg og skulle med færgen videre til Mommark, men der gik ingen færge. Til al held for mig, var der en anden soldat, som skulle ned til skolen også. Hvad gør man så? Først gik vi ind på politistationen og fik dem til at ringe ned på kasernen og meddele, at vi ikke kunne møde rettidig. Dernæst ringede den anden elev hjem til sin far, som var købmand i Odense. Han rådede os til at tage toget tilbage til Odense. Så ville han sørge for, at der var en taxa parat, til at køre os til Sønderborg. Som sagt, så gjort. Vi fik ingen påtale. Jeg måtte så skrive hjem efter nogle penge, så jeg kunne betale min andel af turen.

Til eksamen klarede jeg mig ikke så godt. Fysisk var jeg en god soldat, 1. A. 1. bedre kan det ikke blive. Men når vi kom til det boglige, så kniber det. Dengang, som nu!! Kom derefter tilbage til Sandholmlejren. Vi er nu kommet til april 1950. Jeg var nu så langt fremme i rangordnen, at jeg skulle være med til at undervise de nye rekrutter. Min titel var underkorporal. Der kunne være så meget at skrive om fra den sommer, men jeg korter lidt ned.

En episode, som jeg endnu undres over, var en dag, der skulle øves eksercits ude på en af Sandholmgårds store græsmarker. Kompagniet, ca. 150 mand blev delt op i lige så mange grupper, som der var befalingsmænd ca. 8-10 stk. Så var det, da der blev befalet, at de skulle løbe ud til hver af deres aftalte gruppeledere, at hele kompagniet tog opstilling henne, hvor jeg stod. Jeg fatter stadig ikke, hvordan så mange kunne få lavet den aftale. Det var godt nok en slags æresbevisning, men ikke rigtigt godt, for det gav jo en masse misundelse fra de andre befalingsmænd, af forskellige grader og rangordner.

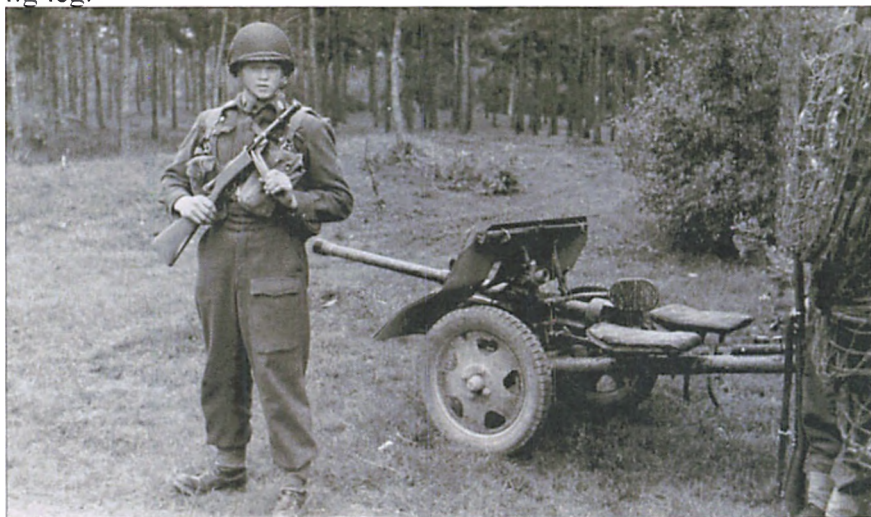
En anden gang, hvor jeg var på banen, forekom, da vi en dag var i gymnastiksalen. Der hængte en række tove ned fra loftet i hele salens brede. Da skulle jeg lige visse "basserne" hvordan man brugte den slags tove. Jeg tog fat i to tove. Et i hver hånd. Satte mig i ret vinkelbøjet stilling. Gik ved armkræfterne alene op til loftet ude ved den ene side af gymnastiksalen og ned over ved den anden side. Det indgød en vis form for respekt. Jeg kan tilføje, at jeg var hele kompagniets tungeste mand, skønt jeg var en af de mindste i højden. Jeg havde fysik i overskud.

I den forbindelse kommer jeg lige i tanker om en episode fra min egen rekruttid.

Vi øvede håndgemæng. Det hed sig, at hvis vi kom så nær på fjenden, at han sparkede ud efter os, så skulle vi gribe fat i hans fod og vride rundt, så fjenden endte på maven, hvor man så kunne lave benlås på dem.

Men de andre af mine rekrutkammerater klagede over, at de ikke kunne få mig til at vælte. Det var der så en af befalingsmændene, der så lige ville vise, hvordan man gjorde. Selv om jeg stille og roligt stak benet hen til ham, så måtte han give op. Han var glad for, at det var en fredelig leg.

Det, vi kom tilbage til i Sandholm, kaldtes for tungt kompagni. Det var her vi havde maskingeværer - morterer og de små kanoner, så vi var motoriseret. På den baggrund fik jeg lært en hel del af Nordsjælland at kende

Når det var weekend og jeg ville en tur hjem til Østfalster, så var det jo gerne med toget. Soldater kørte dengang på halv pris. Da havde jeg indrettet mig således, at jeg havde 2 cykler. Den ene havde jeg hos mig i Sandholm og cyklede til toget i Allerød eller Birkerød. Når toget så kom til Nr. Alslev så havde jeg en anden cykel stående i hestestalden på Nr. Alslev hotel, og klarede så de sidste 17 km på den.

I sommeren 1950 cyklede jeg et par gange hele vejen fra Sandholm og hjem. Da var jeg jo korporal og skulle som sådan ikke være inde på kasernens område til en bestemt tid. Men alligevel, det var ca. 150 km, hver vej.

Som korporal blev man tildelt forskellige vagtkommandørposter. Det kunne være ved Sandholmløjren eller på Jægersborg kasserne. Eller på selve livgardens kaserne på Gothersgade, med opsyn og vagt ved Rosenborg slot. Som kommandør havde vi bl.a. til opgave at hejse flaget og tage det ned igen på fastsat tid.

Et par af de oplevelser, jeg havde på Gothersgade, må jeg hellere lige tage med. Det var omkring befrielsesdagen 5 maj. Der var forskellige arrangementer i hovedstaden. Bl. a. var der noget flyveopvisning med jetjager nede ved Sydhavnen. Fra kasernen iagttog jeg, at en af flyverne foretog en mærkelig manøvrer. Den fløj lige lodret op i luften, og faldt så imod jorden ligesom en dødskudt fasan. Jeg mener den faldt ned på en fodboldbane ude på Amager. Årsagen var vist nok, at han havde ramt toppen af en lystsejler. Han fløj på det tidspunkt, med hovedet nedad. I samme anledning havde man lavet aftale med et Skotsk sækkepibeorkester, som boede på kasernen. Dem måtte jeg flere gange i løbet af natten ud og lukke ind af en dør, der vender ud imod Østervoldgade. Det var også på en af vagterne der inde, at en af posterne inde ved Rosenborg slot alarmerede os. Han havde hørt bankelyde inde fra kælderen under slottet. Så det var bare om i en fart at få samlet 6 – 8 mand, og så i trav ind og se, hvad vi kunde gøre ved det. Vi fandt ikke ud af noget

som helst. Talte dagen efter med slotsforvalteren. Han formodede, at det kunne være luft i varmerørene, som kunne havde givet knaldlyde. Vi blev hjemsendt den 25 -10-1950.

Jeg blev så medhjælper der hjemme. Det er så her jeg kan henvise til min lille notis i årsskrift fra lokal historisk tidskrift fra Stubbekøbing, årgang 2001, om køremand med heste, og overgang til traktor.

Vi kørte sankebrænde for skovarbejdere

*Gavntræ til
Hesnes Savværk*

*Far og Erik kører
med selvbinder*

Her vises en lille billedserie af nogle af de aktiviteter, som en lille grå Ferguson blev brugt til. Vi havde sorte nummerplader på, fordi vi kørte på landevejen med den, imod betaling. Dertil kræves kørekort til bil. Som den første af os Ambus' r fik jeg mit kørekort på min 23 års fødselsdag den 12-12-1951.

Da Fergusonen blev sat ind i stedet for det ene spand heste, måtte vi jo så også bruge den på samme vis. Så jeg kørte i skoven med den. Kørte brænde til fast vej, kørte gavntræ til Hesnæs savværk. Og små bøgekævler, der blev skåret ud til jernbanesveller. Vi kørte granlægter til Stubbekøbing. Vi kørte også helt over til Hannenovskoven og hentede grantømmer til Moseby savværk.

Noget af sommertiden gik med at køre grus op fra stranden. Det blev brugt til at lappe skovvejene med, samt til at lave faste køreveje på skovens liner. Det er de hjulspor, der er anlagt imellem de forskellige afdelinger i skoven. Ved landbruget brugte vi den naturligvis hele året. Der, hvor vi måtte overlade noget til hestene, var, når der var noget med store kævler. Det magtede den ikke. Den var for let. Det blev der lavet om på, da der kom en større traktor til.

Første maj 1952 brød jeg op, blev antaget som enekarls hos Torkild Høeg i Vantore ved Nysted.

Her gik dagene som på andre gårde, med alt forefaldende arbejde. Jeg var enekarl, så jeg deltog i alt. Der kunne jo nok være småting at berette om, men det, jeg især hæfter mig ved, var håndbolden. Jeg havde spillet håndbold om sommeren lige fra drengeårene.

Men her var det særligt spændende, da der i Vanthore var et herrehold i mesterrækken. Jeg kom med på dette hold noget af sommeren. Jeg var faktisk ikke god nok, men de manglede somme tider folk.

Det var den sommer. Da det så igen blev første november, havde jeg fået arbejde i Østerskoven som almindelig skovarbejder. Boede hjemme på Hjortelund, og betalte min mor lidt for kost og logi. Det var der stadig lidt flere penge at tjene ved, end som ved at være bondekarl.

Det var hårdt arbejde, det var før motorsavene kom på markedet.

Man kan på skovbrugs-museet på Corselitze se hvilke redskaber vi brugte. Til det grove savarbejde var det de lange Distonsave, samt store bøjlesave. Og så var det de langskaftede økser. Økserne brugte vi til at hugge forhugget ud med.

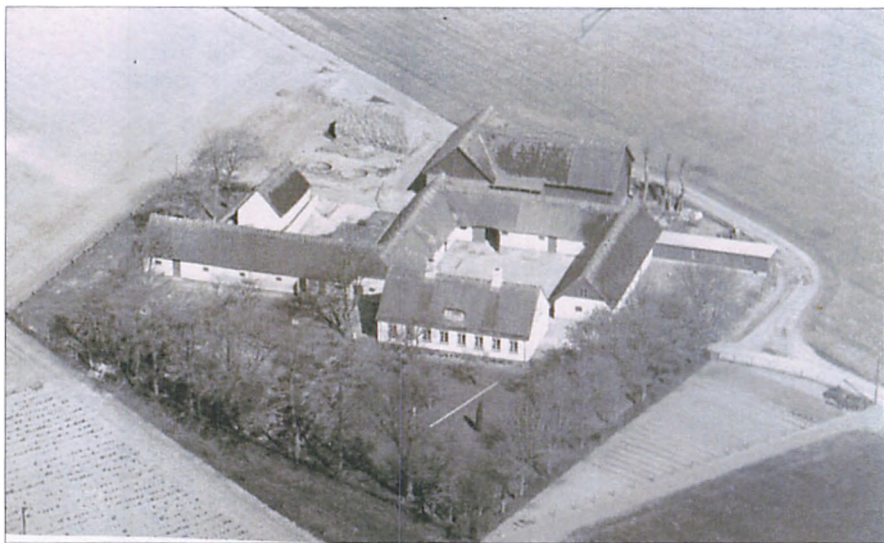
Forhugget var den lille tredjedel af stammens tykkelse som man fjerner i den side, eller retning, hvor træet skal falde. Desuden brugte vi økserne til at fjerne grene og kvist med.

Derefter blev træet savet stykker, i forskellige længder, alt efter hvad det egnede sig til at blive brugt til.

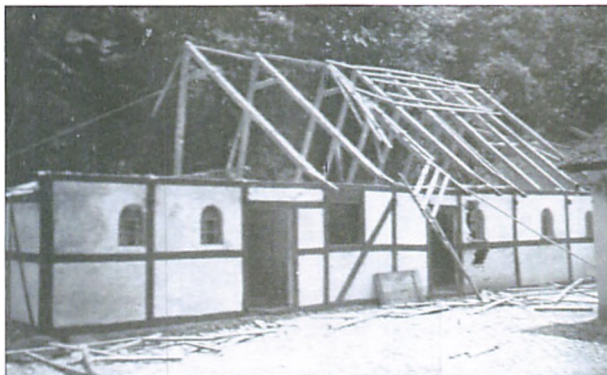
Jeg har i tiden omkring år 2000 skrevet noget om dette emne til Lokalhistorisk arkiv i Stubbekøbing, men emnet er ikke blevet publiceret. Det er lidt underligt i dag at se de store træer, hvor man dengang var med til at skove den foregående generation. Det blev tidligt forår i 1953. Jeg fandt udsprungen bøgegrene allerede d. 25 marts. Det har jeg aldrig prøvet siden.

Sommeren 1953 tilbragte jeg på "Kildemosegård" i Renge på Stevn. Flinke mennesker. Gårdens ejer var involveret i noget bankvæsen i St.Heddinge. Det var hans søn og svigerdatter, der bestyrede landbruget. De var begge meget deltagende i, hvad der foregik af håndbold og gymnastik der i området. De sørgede for, at jeg kom med til forskellige fritidsopgaver bl. a. til folkedans. Det havde jeg ikke været med til før. Det var ellers meget fornøjeligt. Jeg blev også inviteret til at være med, når der var noget med kortspil i huset. Nogle gange, efter fyraften, cyklede vi ud til Højerup kirke og gik i vandet lige neden for den kirke, hvoraf noget af koret er styrtet ned af klinten og i havet.

Det blev kun til det halve år, fordi min mor ikke syntes om forholdene, hvor jeg havde værelse i en staldlænge med stråtag. Hun havde lavet en

aftale med et par af de ældre og stabile skovarbejder, om at jeg kunne komme på hold med dem. Og således blev det. Skovarbejde igen i vinteren 53 – 54. Sommeren 1954 blev tilbragt på "Hjortelund". Det var den sommer, hvor der blev bygget ny stald. Så der var nok at tage sig til.

Her et par billeder, fra nedbrydning af den gamle stald, og rejsegilde til den nye.

Jeg havde i løbet af sommeren, igen taget en af mine alt for mange forkerte beslutninger. Jeg ansøgte om at blive elev på "Næsgård". Jeg tror ikke, det var så meget for at lære noget om landbrug. Det var noget mere eventyragtigt, der trak. Jeg syntes, at når jeg traf på Næsgårdselever i området, så var det altid glade og festlige mennesker. Jeg blev antaget, så en af de første dage i november mødte jeg sammen med 23 andre unge mænd fra hele landet til undervisning.

Det var absolut ikke noget min far gav tilslutning til. Jeg skulle i hvert fald ikke komme slæbende på nogen af de andre elever hjem til dem. Og det gjorde jeg så heller ikke. Ikke engang ham, som jeg delte værelse med den første vinter.

Jeg fik ret hurtigt at mærke, at jeg havde gået alt for lidt i skole, til at jeg kunne klare mig der, men opgive – nej! Til alt held var der nogle stykker af de andre, som også havde besvær med indlæring.

Knud Ambus til hest som rytter nr. 6 fra venstre

Det kom mig lidt til gode, at jeg kendte både fodermesteren og underfodermesteren, samt alle de andre, som arbejdede i kostalden. Jeg blev ret hurtig weekendafløser i stalden og tjente derved lidt lommepenge. Hele opholdet som elev varede i 18 mdr. Jeg betalte alt selv, på nær vask. Den klarede vores mor for mig. Dengang var skoletiden opdelt således, at vi skoleelever deltog i det praktiske arbejde i hver anden uge i sommerhalvåret. Vi blev delt i 2 hold i hele sommerperioden.

Hvad der ellers skete i Næsgårdtiden, har jeg ikke lyst til at skrive om, men det var for mig, ikke nogen lykkelig tid. Nævne vil jeg dog, at det var i slutningen af vores elevtid, at vi var med til forstander Steensbergs begravelse i Roskilde domkirke. Der var et par af de dygtigste elever, der var med til at bærer. Min respekt for Steensberg. Det var alt for tidligt, han måtte af sted.

Da jeg så var færdig med Næsgård, hvad skulle jeg så tage mig til? Vores far var stadig sur. Han mente at jeg bare kunne rejse ad helvede til! Dengang skulle man på kommunekontoret og meddele flytning. Jeg skulle have noget at lave, og der kom ikke noget af sig selv. Jeg valgte at blive fodermester på "Lykkegården" i Ulstrup på Rosnæs. Jeg gik på kommunekontoret og sagde, som det var, at jeg havde fået bud om at rejse ad helvede til. Men kommunekassereren sagde, at den adresse kendte de ikke.

At jeg valgte en plads som fodermester, var vel i første omgang, fordi det var bedre lønnet end almindelig bondekarl. Mange Næsgårdselever er gerne startet som underforvalter på et eller andet stort gods eller

herregård, men de lyster havde jeg ikke. Og kunne måske heller ikke havde klaret det.

Om livet på “Lykkegården” er der heller ikke så meget at berette. Gården ejedes af en ældre frøken. For uden mig var der ansat en bestyrer og en ung dreng ved landbruget, og en ganske ung pige i husholdningen. Besætningen var på nogle og tyve køer plus opdræt. Der var det særlige ved mælkeleverancen, at det meste af mælken hver morgen blev kørt ind til et hospital, inde ved Kalundborg. Det var bestyreren, der havde det job. Det foregik i en ældre personbil, hvor bagsædet var pillet ud, så var der plads til 3 – 4 mælkejunger. Resten af mælken blev leveret til mejeriet i Ulstrup.

Som tiden gik, fandt jeg ud af, at så langt fra alting ville jeg ikke være, når det blev vinter. Jeg havde også en ide om at jeg også gerne ville have et højskoleophold. Så hvorfor ikke nu? Så jeg tænkte, at når der var en højskole i Haslev, så var det da lidt nærmere det hjemlige område.

Igen tog jeg en forkert beslutning. Forkert på to måder. Idet, det havde været mere rigtigt at have valgt højskole før landbrugsskole. Alt sammen noget jeg har erkendt flere gange siden. Den anden forkerte del af mit valg var, at i Haslev var det den indre missionske ånd, der rådede. Og jeg anede ikke en pind om, hvad det gik ud på. Gå i kirke næsten hver søndag, og have timer i den kristne religion. Det var ikke lige det kulturlag jeg kom fra. Det var nok mere Grundtvigiansk. Men på den anden side, så er det den længste ferie, jeg har haft.

Jeg fordrev noget af tiden med at gå til delingsførerundervisning i gymnastik, henne på den udvidede højskole. Der var andre som også tog fejl. Idet de andre elever valgte mig til Statsminister, d.v.s. Elevrådsformand. Det duede jeg slet ikke til. Ind imellem havde jeg nogle sammenstød med forstanderen. Han var flere gange ved at sende mig hjem. Henrik Christiansen hed han. Blev nogle år senere biskop i Ålborg. En meget dygtig og begavet mand. Jeg fik lov at blive, han havde brug for pengene.

Så gik den vinter også, men hvad så? Jeg læste i forskellige tidsskrifter, om der var noget, jeg kunne bruge. Fandt i et landbrugsmagasin, en stilning som enekarl på en gård i Brøndbyvester. “Tavlegården” på Tavlebakkevej. Det blev min opgave i sommeren 1957. Noget vældig givtig

jord, noget af det bedste, vi har i landet. Som nu på det nærmeste er smadret og udlagt til vej. Ringvejen langs Vestvolden ved Vallensbæk. Derfra forlystede jeg mig med at tage ind på travbanen i Charlottenlund, og spille lidt på hestene, når jeg havde friweekend. Vandt selvfølgelig ikke noget, men jeg har prøvet på det.

Gårdejereren her var ligesom ham på Stevns, optaget af noget bankarbejde. Så her var det også en søn, som styrede landbruget. De gav mig kostpenge, når jeg havde ferie. Det var nyt for mig, men da rart nok. Ligeså var det med min løn, den lå der i kontanter, den sidste dag i hver måned. Det var jeg heller ikke vandt til. Som regel var der lidt til overs, til en lidt større udbetaling, den sidste dag i halvåret. Og der var elvarme på værelset. Også meget rart. Jeg kunne bare ikke rigtig se mig selv blive der, når det blev vinter.

For tredje gang kom jeg hjem og bo som skovarbejder. Men der var efterhånden ikke brug for lige så mange mand i skoven, som der tidligere havde været. Så det var allerede slut omkring første marts, eller lidt før.

Så fra første marts 1958 var jeg ansat som cnekarl, (det var jo det jeg helst ville) på "Stenshøjgård" i Soesmarked ved Guldborg Lolland. Det var godt nok alle tiders skøre bonde, men når han blev for umulig, henvendte jeg mig til hans kone, så kom der ro på igen. Han havde plantet æbletræer på noget af arealet, så jeg fik lært en lille smugle om frugtavl også.

"Stenshøjgård" lå lige ud til vejen, der går fra Guldborgbroen og til Saksøbing. Lige på den modsatte side af vejen lå Guldborgland telefoncentral. Og på centralen sad bl.a. en lille ung og lækker kvinde (pige) fra Saksøbing. Hun var ret interesseret i, hvem det var derovre på gården på den anden side af vejen, der havde en flot orangerfarvet cykel med 3 gear og blanke fælge. Det var på den måde, jeg lærte min kone at kende.

Jeg blev inviteret til at komme over på centralen, når hun en gang imellem havde aftenvagt og der ikke var andre hjemme derovre. Jeg må indrømme, at jeg tog lidt fejl af hendes alder. Hun var ikke lige så gammel, som jeg gættede på. Så vi fik ikke passet lige så godt på, som man ellers ville have forventet. Så da vi nåede foråret 1959 blev vi klar over

at vi kom til at skifte spor. Inge var bare ikke rigtig gammel nok til at blive gift, så vi måtte søge kongebrev. Vi blev gift i Majbølle kirke den 9. maj 1959.

Så for mig blev det 14 mdr. på "Stenshøjgård". Igen en ny udfordring. Hverken Inge eller hendes forældre havde nogen penge.

Inges far havde problemer med hjertet, så han var på en slags sygepension. Og Inges mor gik ikke på arbejde. Og jeg havde ikke sparet op af dem, jeg havde tjent, så vi startede på næsten nul.

Løsningen blev, at vi hos et ældre ægtepar i Guldborg Lolland, fik lov at leje et enkelt værelse i en tilbygning til deres bolig, som vi kunne bruge til kombineret stue og soveværelse. Vi havde et par køjesenge som vi stablede oven på hinanden i den indvendige side af stuen. Vi fik lov at indrette et interimistisk køkken ude på mellemgangen, med mit karlekammerklædeskab som fadebur. Toilettet deltes vi om. Konen i huset var faster til før omtalte Helmer Nielsen.

Arbejdet i sommeren 1959 blev tilbragt på et hønseri i Brarup ovre på Falster. Her blev produceret æg til udrugning af kyllinger og ællinger. Toft hed manden på rugeriet. Han havde på det tidspunkt meget opsving i sin forretning. Jeg blev meget fikseret af hans opsving, hvilket kom mig meget til skade lidt senere. Der på hønseriet arbejdede jeg sammen med "Store Karl fra Ravnse. En dygtig altnuligmand. Vi byggede bl.a. et nyt hønsehus på 1000 kvadratmeter. Jeg kørte med Ferguson og vogn til Guldborg og hentede Lecasten, og til grusgraven og hentede grus, ind mellem vi blandede mørtel og byggede hus.

På et rugeri får æggene en bestemt og afmålt tid. Er der ikke kommet noget ud af æggene til den tid, så blev de resterende bare smidt på møddingen. Det skete det år med en omgang andeæg. Det var meget varmt den sommer. Så det der den dag blev smidt ud, gav ællinger på møddingen. Jeg mener, at jeg til aften den dag, samlede 16 ællinger op kørte hjem til "Hjortelund" med.

Inge fik en kalkunkylling til Guldborg, som hun gik og pjattede med. Den blev så tam, at den gik med hende til købmand. Den blev aldrig voksen. Den fik maveproblemer og døde.

RHEDERIET STUBBEKØBING /

RUTEBILER mf.

Fra 22. februar 1945 til august 1959.

Af Kristian Klitgaard og Jens Birch, med hjælp af Jørn-Bent Jensen.

Forhistorie og historie.

Førord: Mange har spurgt, hvorfor »Rhederiet Stubbekøbing« ikke optræder på listen over dampskibsmærker (dfbk.dk). Rederiet udgav kun rutebilmærker, men ingen dampskibsmærker, hvorfor rederiet ikke bliver medtaget i det kommende »Katalog over Danmarks færgefragtmærker«.

Trafikforbindelserne i 1900-tallet mellem Sjælland, Falster, Møn og Bogø er en sammensat og meget rodet affære. Derfor er forhistorien om både skibs- og rutebilruterne, samt de »nye« broer medtaget for at give en bedre forståelse af samspillet om rutebilerne mellem »Dampskibsselskabet Stubbekøbing«, »Rhederiet Stubbekøbing«/ Skibsfører Lars Jørgen Thorvald Nielsen mf.

Navneuklarheder:

L.J.T. Nielsen ejer personligt både skibe og rutebiler, samt »Rhederiet Stubbekøbing«, men rederiet optræder tilsyneladende ikke i offentlige regi, og kendes kun fra korrespondance, familienotater, køreplaner og på rutebilmærker.

L.J.T. Niensens skorstensmærke er i 1950'erne: På hver side af en gul skorsten et blåt, cirkelformet felt. I det blå felt tre hvide, femtakkede

stjerner osv., præcis svarende til det på ovenstående flag (utydelige cirkel) fra en konvolut fra 1955. Ordet »Rhederiet« ændres til »Rederiet« en gang sidst i 1940'erne.

Skibsforbindelserne:

Dronning Alexandrines Bro over Ulvsund med tilhørende dæmning/ bro mellem Møn og Bogø indviedes d. 30. maj 1943. Anlæggene var bygget af Præstø Amt, der selv overtog overfarten Stubbekøbing – Bogø (»Præstø Amts Færgevæsen«) med færger fra Ulvsund overfarten. Bogø-ruten havde siden 1935 være betjent af »Bogø Bilfærge« ved kaptajn Lars Jørn Nielsen, som cneer med færgen »M/F Inger«. Ruten betjentes i en kortere periode af begge rederier, men »Bogø Bilfærge« måtte træde i likvidation og færgen »Inger« blev overført til L. J. Nielsen igen som ene eje / det nyetablerede »Rhederiet Stubbekøbing«?

»Dampskibsselskabet Stubbekøbing« stoppede deres sidste færgerute Grønsund F – Haarbølle Bro med færgen »M/F Grønsund(II)« omkring 31. august 1943 grundet brændstofmangel. I stedet sejlede Dampskibsselskabet med motorbåd til udgangen af 1944.

Ruten Grønsund F – Haarbølle Bro besejledes igen med motorbåd af rutebilejer/færgemand H. Gjerløv Hansen fra 1. august 1946 til og med februar 1950.

Rutebilforbindelserne:

»Dampskibsselskabet Stubbekøbing« overtog i 1929 busruten Nr. Alslev – Stubbekøbing med togforbindelse til bl.a. København fra vognmand Laurits Nielsen, Nr. Alslev.

Han havde siden begyndelsen af 1900-tallet drevet dagvognen Stubbekøbing-Nørre Alslev. Omkring 1913/14 var han væk fra dagvognsruten i en periode, da et borgerinitiativ (antageligt Stubbekøbing Automobilselskab A/S) overtog ruten og indsatte bil. Det gik imidlertid ikke særlig godt, og Laurits Nielsen vendte tilbage med en hestetrukken dagvognsrute. Dagvognen udgav også godsmærker. I 1919/20 indsatte han bil på ruten, som han altså drev frem til 1929. Han fortsatte som chauffør på ruten for »Dampskibsselskabet Stubbekøbing«.

I efteråret 1931 startede Dampskibsselskabet en ny automobilrute op mellem Stubbekøbing og Grønsund F (Næsgård) med forbindelse til Grønsundfærgen til Haarbølle Bro på Møn.

Pr 1. oktober 1933 forlængedes bilruten fra Nr. Alslev til Orehoved Færgehavn, som erstatning for den nedlagte skibsrute Stubbekøbing – Masned Sund, men ved Storstrømsbroens indvielse d. 26. september 1937 afkortedes ruten igen til Nr. Alslev – Stubbekøbing med forbindelse til Grønsund F (Næsgård).

Til gengæld overtog »Dampskibsselskabet Stubbekøbing« i 1937 så den senere omtalte Skovby-bilrute fra Foreningen af Næringsdrivende i Stubbekøbing.

Under 2. verdenskrig var der mangel på bl.a. brændstof og gummi, så rutebilen til Grønsund måtte i starten indskrænke til kun at køre, når der var forbindelse til Haarbølle Bro færgen. I slutningen af 1941 indstilledes trafikken helt.

Nr. Alslev ruten, der jo var post befordrende, kørte i perioder kun lør- og søndage og/eller med hestetrukken bus, hestevogn eller postcykel, men »kørte« under hele krigen.

»Dampskibsselskabet Stubbekøbing« udgav både dampskibs- og rutebilmærker.

Rhederiets rutebilforbindelser:

Dampskibsselskabet afstod sin bilrute Stubbekøbing - Nr. Alslev d. 22 feb. 1945 til færgeriejer L.J.T. Nielsen, Stubbekøbing (»Rhederiet Stubbekøbing« / se tidligere).

Trafikken startede dog først d. 1. april 1945 efter godkendelse i amtet. L.Nielsens rutebiler kendes fra følgende ruter:

- Nørre Alslev til Stubbekøbing med forbindelse til Grønsund F (Næsgård) og motorbåden Grønsund F til Haarbølle Bro.
- Skovbyruten: Stubbekøbing - Torkilstrup-Skovby - Sortsø - Stubbekøbing (Ringruten).
(Gen-)åbnet primo 1946 af L. J. Nielsen.
I starten en tur én dag om ugen begge veje.
- Hesnæsruuten: Stubbekøbing – Oure –
Aastrup - Hesnæs – Næsgård – Stubbekøbing.

(Gen-)åbnet primo 1946. To dage om ugen begge veje. Lukket oktober 1949, da SNNB åbnede busruten Nykøbing F – Karleby – Hesnæs – Stubbekøbing.

L.J. Nielsen/redneriet havde efterhånden opbygget en større vognpark, f.eks. 5 »grønne« busser i 1955.

Skibe:

L.J.T. Nielsen har også haft en del skibe, bl.a. »M/F Inger« (1935) - 1943-1945, »M/F Grønsund (II)« 1945-1946.

Man sejlede bl.a. lystsejls på Guldborgsund med slæbebåd og fragtgods.

»S/S Guldborgsund« (passager-, stykgods-og bugserbåd) 1944, »M/B Grønsund« (bugserbåd) 1947-48, »M/S Westholm«, »M/S Guldborgland« 1948-49 og »S/S Jacob Nielsen« /«M/F Jacob Nielsen« (ombygget i 1948) 1947-1952.

Ved L.J.T. Niensens død i august 1959 afviklede arvingerne herefter boet, herunder skibene »M/S Svanen« 1947-61 og »M/S Ane Marie«, samt rutebilerne. Rutebilerne solgtes til Hans Jørgen Hansen, Stubbekøbing.

Overfarten

Grønsund—Haarbølle Bro

Motorbaaden afgaar:

Fra Grønsund

8,00 11,00 14,00 17,00 20,00

Fra Haarbølle Bro

8,15 11,15 14,15 17,15 20,15

Motorbaaden kan ogsaa rekvireres før, mellem og efter Turene.

Telefoner: Stubbekøbing 1069
Haarbølle Bro 7197

H. G. Hansen, Førgemand

Rutebilerne
Stubbekøbing—Nr. Alslev

KØREPLAN
gyldig fra 3. Juni 1946

ENGELVY-FØYERHJET-STUBBEKØBING

<i>Afg. Stubbekøbing . . .</i>	6,15	10,00*	13,45	15,40	19,15**
» <i>Nørre Alslev . . .</i>	7,05	10,48	14,36	16,26	20,00
<i>I København . . . . .</i>	9,37	14,47	18,23	20,25	0,02
<hr/>					
<i>Afg. København . . . .</i>	5,55	8,15	8,38	12,40	19,20
» <i>Nørre Alslev . . . .</i>	9,25*	10,50	14,55	16,25**	22,07
<i>I Stubbekøbing . . . . .</i>	9,55	11,30	15,30	17,00	22,50

* Kun Søn- og Helligdage   ** Kun Lørdage, Søn- og Helligdage

Passagerer 1,75. Tur-Retur 2,75   Udlevering af Rejsegods og Pakker bedst Kl. 11 og 14 i Garagen.

Cykler og Barnevogne 75 Øre   Telefon
Rhederiet Stubbekøbing 1350

Køreplan 3. juni 1946

Rutebilmærker:

Rhederiet »Stubbekøbing«s Automobil-Rute.

Type Aa

Fra ark 4 x 5 stk. ark uden kantperforering.

Ramme 35,5 x 27 mm.

Uden nummering

1943-1949? Takket II på 2, 3 eller 4 sider. Sort bogtryk på farvet papir.

R1a 50 Øre blå papir   **Aa** C C
R2a 75 Øre lyserød papir **Aa** C C
R3 75 Øre hvidt papir   **Aa** XX XX
R4 1 Kr. lyserød papir **Aa** X X

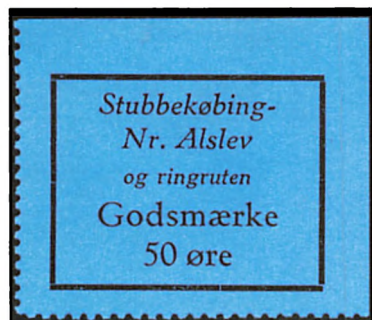
Type Ab

Fra hæfte med 25 sider / 50 stk.
Ramme 35,5 x 27 mm.
Løbenr. med sort antikva-skrift fra
nummerator stempel.

1943-1949?. Takket II på 1 eller 2 sider. Sort bogtrykt på farvet papir.

R1b 50 Øre blå papir   **Ab** C C
R2b 75 Øre lyserød papir **Ab** C C

Stubbekøbing - Nr. Alslev og ringruten.

Type B

Fra ark 4 x 5 stk.
Ark uden kantperforering.
Ramme 35,5 x 27 mm.
Uden nummerering.

1948-1959? Takket 11 på 2, 3 eller 4 sider. Sort bogtrykt på farvet papir.

R5 50 øre blå papir B XX XX

R6 75 øre hvidt papir B XX XX

Kendte annulleringer:

Annullering med blå blækblyant.

Skovby-Ruten
Kun Torsdage

12.00	Stubbekøbing	Ank.	18.10
12.10	Maglebrænde		18.00
12.25	Lillebrænde		17.45
12.30	Korsvejen		17.40
12.35	Torkilstrup		17.37
12.37	Korsvejen		17.35
12.42	Taarup By		17.30
12.55	Gundslev By		17.20
13.05	Skovby		17.10
13.10	Havnsovejen		17.05
13.15	Sortsø		17.00
13.30	Stubbekøbing	Ank.	16.45

Faste Stoppsteder hvor Pakker kan indleveres og afhentes:

Lillebrænde: Brugsforeningen.
Torkilstrup: Brugsforeningen.
Gundslev: Brugsforeningen.
Skovby: Brugsforeningen.
Sortsø: Købmand Jensen.

Rhederiet »Stubbekøbing«
Telefon 1350.

Rutebilerne
Stubbekøbing — Nr. Alslev

samt

Hesnæs og Skovby — Ruten

KØREPLAN
gyltig fra 3. Oktober 1948.

Stubbekøbing — Nr. Alslev.

Fra Stubbekøbing	7.00	9.45	13.50	17.10**)	19.00	†)	20.00
» Nr. Alslev	7.42	10.40	14.44	17.53	19.42		20.41
1 København	10.10	14.17	18.34	†	22.14		22.57
Fra København	5.56	8.05	12.35	14.50**)			19.50
» Nr. Alslev	9.27	10.25	16.15	17.39	19.25	†)	22.18
1 Stubbekøbing	10.00	10.55	16.45	18.10	19.55		22.50

***) Kun Hverdage for Sønd- og Helligdage.†) Til Slagetse.

Motorbådsoverfarten Grønsum — Haarballe Bro.
Fra og med 15. November:
Fra Grønsum 9.00 12.00 16.00
Fra Haarballe Bro .. 9.15 12.15 16.15

Hesnæs-Ruten
Tirsdage og Fredage

12.00	Stubbekøbing	Ank.	18.10
12.05	Oure		18.07
12.10	Vejringe Brugsforening		18.00
12.13	Vejringe Forsamlingsb.		17.58
12.15	Aastrup		17.55
12.20	Moseby Skole		17.50
12.28	Bønved		17.43
12.40	Hesnæs		17.35
12.55	Moseby Brugsforening		17.20
13.00	Aastrup		17.15
13.02	Vejringe Forsamlingsb.		17.10
13.05	Vejen til Hares Gaard		17.05
13.15	Næsgaard		17.00
13.20	Oure Brugsforening		16.48
13.25	Stubbekøbing	Ank.	16.45

Faste Stoppsteder, hvor Pakker kan indleveres og afhentes:

Vejringe: Brugsforeningen.
Aastrup: Købmandshandeln.
Hesnæs: Viggo Andersen.
Moseby: Brugsforeningen.

Køreplan 3. oktober 1948.

Kilder:

Materialer fra Familien Henny og Viggo Lauritsen, Kristian Klitgaard, Jens Birch, Jørn-Bent Jensen, Stubbekøbing Lokalarkiv og Fabers Rejselister.

Prisindeks på mærkerne findes på

www.dfbk.dk - > Rutebil- og Fragtbilmærker

-> Prisindeks (her f.eks. C, X, XX).

Det første indeks er for postfriske mv, det andet er for brugt/stemplet.

Stubbekøbing Automobilselskab A/S

(se det omtalte borgerinitiativ i 1913/14) udgav også rutebilmærke(r).

Type A
Stubbekøbing Automobil-
Selskab
A/S
Ramme 27 x 34,5 mm.

1913-14? Takket 11 ½. Sort bogtrykt på hvidt papir.

R1 25 Øre. hvidt papir A XX XX

Kort fra Geodætisk Institut i s/h.

Moderne kort over Storstrømmen med Vestmøn, Sydsjælland, Nordfalster og lidt af Lolland.

De omtalte færgeforbindelser tegnet med rødt. Manglende veje med grønt.

Ikke alle D/S Stubbekøbings færgeruter er indtegnet.

Dr. Alexandrines Bro og den tidligere Ulvsund overfart til Koster / Møn ses syd for Kalvehave.

Storstrømsbroen og den tidligere DSB dampskibsroute Orehoved - Masnedø ses under Vordingborg.

Rutebilruten blev forlænget til Orehoved, da sejlruten Stubbekøbing - Masnedø lukkede i 1933, men afkortedes igen i 1937, da Storstrømsbroen åbnede.

Cirklen i Nr. Alslev omfatter både vejkryds til Orehoved/ Nykøbing F og jernbanestation.

Nykøbing F ligger syd for den grønne streg.

Stubbekøbing - Nykøbing F - Nysted Jernbanen er ikke med på tegningen (over Horbelev).

Færøbroerne, Syd motorvejen og Guldborgsund tunnelen fandtes naturligvis ikke dengang.

Ordensreglement for kommunale alderdomshjem.

Vi har fået indleveret et ordensreglement for kommunale alderdomshjem fra omkring 1960, i dette tilfælde Horbelev Alderdomshjem. Som det fremgår var ældre, der kom på alderdomshjem i 1960-erne meget mere selvhjulpne, end tilfældet er i dag. De har selvfølgelig krævet mere pleje i løbet af den tid, de har boet der.

§ 1.

Alderdomshjemmet optager folkepensionister, der er så gamle, svagelige eller svækkede, at de ikke kan bo for sig selv eller anbringes i privat pleje, jfr. § 34 i lov om offentlig forsorg. Optagelse af personer, der ikke kan opnå folkepension, kan i ganske særlige tilfælde ske efter reglerne i § 54, stk. 4, i lov om folkeforsikring.

I hjemmet kan ikke optages personer, der lider af smittefarlig tuberkulose i lunger eller strubehoved, medmindre der anvises dem særlige

for tuberkuløse bestemte rum, og der forinden i hvert enkelt tilfælde er forhandlet med epidemikommissionen om, hvilke andre forholdsregler der eventuelt skal træffes for at forhindre smittespredning, jfr. § 5 i lov nr. 145 af 12. marts 1918 om foranstaltninger til tuberkulosens bekæmpelse.

Optagelse sker efter beslutning af det sociale udvalg, i de i stk. 1, 2. punkt., nævnte tilfælde, dog efter kommunalbestyrelsens beslutning.

§ 2.

Hjemmet bestyres af det sociale udvalg.

§ 3.

Den daglige ledelse forestås af en bestyrer (bestyrerinde), der ansættes af kommunalbestyrelsen. Bestyreren skal sørge for beboernes forplejning og for overholdelse af ro, orden og renlighed samt for, at syge og svage plejes og passes efter lægens anvisning.

§ 4.

Beboerne får anvist hver sit værelse, dog skal ægtefæller bo sammen, for så vidt ikke særlige forhold taler derimod.

I sygdomstilfælde kan beboere indlægges på hjemmets sygeafdeling (sygeværelse) eller på sygehus.

§ 5.

Ved optagelse i hjemmet bestemmer udvalget, hvilke af den pågældendes ejendele, der kan medtages på værelset, medens der efter forhandling træffes bestemmelse om de øvrige genstande.

Over de medbragte ejendele optages i hjemmets bøger en fortegnelse, der underskrives af bestyreren og den pågældende beboer. Af fortegnelsen udleveres der beboeren en genpart til opbevaring.

Om opbevaring af beboernes værdipapirer og andre værdigenstande gælder de af udvalget til enhver tid fastsatte regler.

§ 6.

Opholdet i hjemmet træder i stedet for kontant folkepension og skal give de pågældende mindst lige så gode kår som modtagelse af pension.

Beboerne får deres fulde forplejning i hjemmet i overensstemmelse med et af amtmanden godkendt kostreglement. Efter lægens anvisning kan der gøres afvigelser fra dette reglement.

I øvrigt drager hjemmet omsorg for alt, hvad der er fornødent til beboernes ophold, herunder nødvendig beklædning samt ydelse af lægehjælp og medicin efter lægens anvisning.

§ 7.

Vask af beboernes linned m.v. besørges af hjemmet. Linned og lagener skiftes så ofte, det er nødvendigt. Navnlig skiftes ganglinned mindst en gang ugentlig og lagerner mindst en gang månedlig.

§ 8.

Til småfornødenheder udbetales der beboerne lommepenge i henhold til folkeforsikringslovens § 54, stk. 3. For beboere, der tagesr ferieophold uden for hjemmet, udbetales der uden hensyn til de pågældendes økonomiske forhold kostpenge for hver dag, de pågældende er fraværende fra hjemmet. Kostpengene udgør for tiden 2.50 kr. pr. dag og ydes kun for rejser af en varighed på 3 dage eller derover og ikke for mere end 21 dage i alt indenfor 1 år, jfr. Socialministeriets cirkulærer af 28. februar 1949 og 27. januar 1954.

§ 9.

Beboerne skal i enhver henseende rette sig efter de i dette reglement foreskrevne ordensbestemmelser, ligesom de må efterkomme det tilsynsførende personales anvisninger. I sygdomstilfælde må de af lægen eller bestyreren givne forskrifter nøje overholdes.

I deres indbyrdes omgang må beboerne vise hensyntagen og fordragelighed.

§ 10.

Beboerne skal, såfremt deres helbred og kræfter tillader det, selv rede deres seng og holde deres værelse rent og ryddeligt; dog udføres gulvvaske af personalet. De må overholde den strengeste personlige renlighed og skal, så ofte det er nødvendigt, have et varmt bad. Sengen skal være redt og værelset i orden kl. om sommeren og kl. om vinteren.

Madvarer må ikke opbevares på stuerne, og levninger af mad må efter endt måltid bringes tilbage til køkkenet.

§ 11.

Beboerne har ret til at forlade hjemmet efter eget ønske. De må dog ikke uden bestyrerens tilladelse forlade hjemmet, før de har udført den morgengerning, der påhviler dem efter § 10, og de skal være hjemme inden kl. , medmindre bestyrerens tilladelse til at blive længere borte fra hjemmet forud er indhentet. Når nogen vil udeblive fra et eller flere måltider, må dette meldes senest samme dag ind kl.

Det tillades beboerne at modtage besøg. Besøgende, der ikke retter sig efter personalets anvisninger, kan bortvises.

§ 12.

Med ild og lys må der udvises den største forsigtighed. Brug af åben ild på værelserne er forbudt, ligesom tobaksrygning ikke må finde sted i sengen.

§ 13.

Overtrædelse af dette reglements bestemmelser, navnlig ved uorden, uhøflig eller usømmelig opførsel over for hjemmets betjening eller uførlighed i omgang med de øvrige beboere eller misbrug af spiritus, kan medføre, at pågældende i særlig graverende tilfælde, eller når gentagen advarsel fra det sociale udvalg har vist sig forgæves, vil kunne bortvises fra hjemmet efter beslutning af det sociale udvalg.

§ 14.

Personalet skal omgås beboerne med venlighed og hjælpsomhed. Det er forbudt personalet at modtage drikkepenge, gaver eller lån af beboerne.

§ 15.

Dersom en beboer ønsker at fraflytte hjemmet, må det meddeles det sociale udvalg mindst en måned i forvejen. Ved fraflytning udleveres de modtagne eflækter, jfr. § 5. Ved fraflytningen kan den under opholdet udleverede beklædning medtages i det omfang, det sociale udvalg skønner det rimeligt.

§ 16.

Et eksemplar af nærværende reglement skal være ophængt på et iøjnefaldende sted i hjemmet. Ved optagelsen på hjemmet udleveres der den pågældende et eksemplar til opbevaring.

Horbelev Hotel

Af Karin Suhr Rasmussen

Her i sommer blev det sidste af Horbelev Hotel fjernet.
Horbelev Hotel - eller Hotel Horbelev Kro - eller bare Kroen.
Ligemeget - nu forsvandt et sted, der har haft stor betydning for mange
med tilknytning til Horbelev.

Horbelev Hotel i 1989

Her er mange af familiernes fester blevet holdt, konfirmationer, bryllupper, runde fødselsdage.

Det er her, børnene har gået til dans, vi har været til afdansningsballer og gymnastikopvisninger.

Der er blevet holdt bestyrelsesmøder, generalforsamlinger og offentlige møder. For ikke at snakke om alle de foreningsballer, pinseballer, nytårsballer, juleballer og andespil vi har været til.

Og skolefester, juletræsfester med godteposer og tøndeslagning til fastelavn.

Her blevet spillet dilettant, og her kom rejsebiografen Valkyrie, hvor man sad på bænke uden ryglæn og så alle de populære film. Klokken 7 for børn og kl. 9 for voksne.

Med andre ord har børnenes, de unges og de voksnes fester og foreningslivet været samlet i bygningen, der stod her i 116 år.

Dilettantstykket »Trold i Æsken« blev opført i 1953

3. klasse fra Horbelev skole opførte i 1955 »Rodhætte« i forbindelse med skolefesten.

Horbelev Hotel blev opført i forbindelse med anlæggelsen af Stubbe-købing-Nykøbing-Nysted-Banen i 1911 lige over for Horbelev station, altså et typisk jernbanehotel.

Her var hotelværelser, krostue, restaurant, mødelokaler og sal med scene og balkon, og langs den vestlige side af salen blev bygget en 15 meter skydebane, hvor skytterne i Horbelev Skytte- og Gymnastikforening, senere Horbelev Idrætsforening, trænede.

Den første hotelejer hed T. Vejrup, og ved folketællingen i 1916 var der foruden værtparret ansat husjomfru, stuepige, køkkenpige, gårdskarll og kelner. Der var to logerende. Ved folketællingen i 1921 er der skiftet ejer, personalet er reduceret til to personer, og der er tre logerende. Men det var med Morten Christensen, der drev Hotellet i næsten 40 år fra 1927 til 1965 efterfulgt af Poul Hovmand, og Hans Pedersen, der havde det i næsten 20 år fra 1972 til 1991, at der rigtig kom gang i hotellet, og det blev det samlingssted for lokalområdet, som vi husker det for.

I 1961 blev Hotellet restaureret og i den forbindelse var Folketidende på besøg, hvilket resulterede i en artikel om Hotellet den 30. maj.

Her spørger journalisten bl.a.: -

»Er Hotellet i det væsentlige baseret på feriegæster?

-Vi er, siger Morten Christensen, interesserede også i det snævre lokale område, og, i et videre perspektiv, i folk udefra - mennesker på tur i det blå. Derfor har vi udbygget vore pladsforhold bl.a. med den nye glasveranda, som er bygget i forlængelse af den bestående.

- Er strømmen af feriegæster begyndt?

- Vi har jo altid nogle, der overnatter, især i week-end'en, men den egentlige

HOTEL HORBELEV KRO

4871 Horbelev - Telf. (03) 84 50 17 & (03) 84 52 20

Kroen midt i det smukke Østfalster, kun 5 minutters bilkørsel til store bogeskove og Østersøens fine badestrande.

Hyggelige, nyindrettede spise- og restaurationslokaler. - Gammel krohave.

Kroen har 18 sengepladser. Der er centralvarme og rindende vand på alle værelser.

PRISER:

Enkeltværelse	kr. 19,00
Dobbeltværelse	kr. 38,00
Hel pension	kr. 45,00
Halvpension	kr. 35,00
Week-end	kr. 70,00

Priserne er incl. moms og betjeningsafgift.

Gasthaus im schönen Ostfalster, zentrale Lage, 5 Min. Autofahrt zu grossen Buchenwäldern und schönem Ostseestrand.

Gemütliche, neuingerichtete Speise- und Restaurationsräume. - Herrlicher Garten!

Das Gasthaus bietet 18 Betten, und alle Zimmer sind mit Zentralheizung und fliessendem Wasser ausgestattet.

PREISE:

Einzelzimmer	d. kr. 19,00
Doppelzimmer	d. kr. 38,00
Vollpension	d. kr. 45,00
Teilpension	d. kr. 35,00
Wochenendaufenthalt	d. kr. 70,00

Die Preise sind inkl. Bedienung und Mehrwertsteuer.

feriesæson begynder ikke før lidt ind i juni.

- Er det udlændige?
- Der er mange tyskere, en del svenskere, og så har vi vores københavnere.
- Vores københavnere?
- Vi kalder dem sådan, fordi de vender tilbage år efter år. Mange korresponderer vi med vinteren igennem.
- Hvad virker dragende?
- Storbyens folk drømmer sig ud i naturen, bort fra fabrikken, kontoret og den mørke butik, - ud til bøgeskoven og fuglesangen. Vi har alt det kun et bøsseskud borte - alt det som bymennesket drømmer om.«

Hotellets krostue var et yndet mødested. Her kom man for at få en snak – og en øl – måske et spil billard, men først og fremmest kom man for at snakke, for at få ordnet verdenssituationen i Horbelev og resten af verden.

Med Hans Pedersens søndagsfrokoster var det ikke kun lokalsamfundet, der mødtes. Folk kom fra hele Lolland og Falster, efterhånden som det rygtedes, at her fik man alt, hvad hjertet og maven kunne begære og mere til.

I dag er Hotellet væk og grunden ligger øde hen, men med de initiativer, der er i gang, håber vi, at området kan blive til et grønt samlingssted.

Juleforberedelser på Særslev Øster i 1905

Af Olga Pedersen

Sidste sommer fik vi en indlevering med beretninger, der var skrevet af Olga Pedersen. Der var en del noveller, som hun havde leveret til aviser og ugeblade, men Olga Pedersen, havde også skrevet sine barndoms-erindringer om julen, som vi har valgt at tage med i Årsskriftet.

Julen var ubetinget årets største højtid. For at fejre den, begyndte man allerede først i december.

Det var forberedelserne, der var de værste, for selve julen var meget stilfærdig, der var ingen julegaver eller juletræ, juleblomster eller kulørte julekort var også ukendte. I det følgende bliver der fortalt lidt om hvorledes man forberedte julen på en bondegård på Østfalster 1905.

*Olga Pedersens barndomshjem på Særslev Øster, fotograferet i 1939.
Foto: Sylvest Jensen, Det kongelige Bibliotek.*

Forberedelserne

Der var et stort køkken med en stor skorsten. I skorstenen var en stor bageovn, ligesom der blev fyret under en stor indmuret kobberkedel, og så stod der et indmuret komfur, hvor der før havde været arne.

Keddelen kunne rumme 15 spande vand, og den blev, når den havde været i brug, skuret med en halmvisk og aske. På samme måde behandlede man det lange bord.

Gulvet var af cement og blev skrubbet ned en kost og skyllet, der var afløb til vandet. Til belysning en stationær køkkenlampe samt diverse stearinlys i træstager.

Der blev holdt storvask en gang om måneden. Der var meget vasketøj. På gården var manden og konen og fire børn, to voksne sønner og to skolepiger, en karl og en voksen tjenestepige.

Efter at tøjet havde stået i blød, blev det kogt i "løv" (lud), grøn sæbe og soda dagen før vaskedagen, for så dagen efter at blive gnedet med hånden i et trækar.

Så var der uldtøj og "blåtøj" (bomuldstøj) at vaske. Bagefter blev det skyllet ude ved brønden, der blev dog varmet vand i kedlen. Når tøjet var hængt op, bad "kvindfolket" altid til, at vejret ikke måtte blive alt for "fåli", det kunne være vanskeligt, at få tørret tøjet på den årstid, og det skulle helst rulles og stryges, inden den egentlige juletravlhed begyndte.

Såvel ved vasken som ved de andre juleforberedelser var Hanne altid med. Hun var svensk og havde tjent nogle år på gården. Nu var hun blevet gift med en skovarbejder, med hvem hun havde et talrigt afkom, og gik – året rundt – på arbejde formedelst en krone om dagen og kosten. Børnene måtte passe sig selv, men Hanne må have haft en særlig kontrakt med forsynet, for de overlevede alle sammen.

Brygningen tog også et par dage. Der skulle megen renlighed og meget kogende vand til at rense karrene og øltønden, som lå i kælderen. Der blev altid – ikke blot til jul – brygget en snes flasker "godt øl" og otte spande "drikke". Dagen efter skulle der "tølnes".

Så var det ikke for tidligt at komme til byen og handle. Mølleren, der hver uge kom med brød, leverede mel og byggryn, alt andet blev købt i Stubbekøbing til en måneds forbrug. Kaffe blev købt rå og hjemmebrændt og malet, det var en stor artikel på gården.

Der var også en 6 l. brændevinsdunk og en 4 liters romdunk, som skulle med. Det var ikke fordi, der blev drukket ret meget spiritus, men brændevin blev brugt til at pudse vinduer med og svide fjerkræ, og hvis en kælleko var lidt sløj, efter at have barslet, fik den en pægl i sort kaffe.

Rommen blev mest brugt til rombudding, dog fik husmanden, der tærskede langhalm med pejl, altid en romknægt om aftenen.

Den første rengøring skete i stadsstuerne, der blev pudset kakkelovn med issenfarve, loft og vinduer skulle vaskes og gulvet i storstuen skures.

Julegrisen skulle slagtes i ugen før jul, og slagteren var sognets mest ombejlede mand i den tid, han slagtede 4-5 grise hver dag, det var utænkeligt at holde jul uden griseslagtning. Slagtningen fandt sted i et portrum, og når slagteren havde skåret grisen op, forsvandt han, og så var der arbejde med at rense tarme, smelte fedt og senere partere grisen, salte flæsk i kælderen og hakke kød til medister med hakkekniv. Rullepølserne blev syet, og der blev lavet fedtegrever (finker) til aftenensmaden, Pølsestopningen skete altid om aftenen i stearinlysenes skær. Næste morgen blev der kogt en stor gryde kødbollesuppe med bagte boller, lavet sylte og kogt blodpølse i kobberkedlen.

Julebagningen fandt næsten altid sted på solhvervsdagen, hvis det ikke var en søndag. Mor havde allerede i oktober lagt mindst tre snese æg ned i en kasse med havre for at sikre julebagningen. Hønsene kunne godt finde på at gå i strejke på den årstid.

Julebagningen skete næsten altid på solhvervsdagen, og dagen før blev melsækken hentet fra loftet ned i dagligstuen, ligesom der blev trillet småkager og pebernødder.

På bagedagen blev ovnen fyret op med pilebrænde. Kagerne blev formet og lagt i en ørebalje i dagligstuen, de skulle være i varmen for at "lytte". Bagningen begyndte først hen mod middag og der blev bagt

søsterkage og store boller med sukat og rosiner, store hvedekager og jødekager (en slags æblekage) og var overdådig set med nutidens øjne. Sidst blev småkagerne bagt.

Dagen efter blev der bagt lagkagebunde i komfurovnen og bagt en masse store klejner.

Der skulle gerne slagtes 3-4 ænder den dag også.

Lillejuleaftensdag skulle der gøres rent i dagligstuen og køkkenet, og der skulle bæres brænde ind til helligdagene. I den sidste uge før jul havde mændene på gården ryddet op alle steder, i huggehus og stalde, og hentet redskaberne i hus, for at de ikke skulle tjene som hvileplads for Jerusalems Skomager.

De havde malet en stor forsyning af juleskrå på gårdens vindmølle – der måtte ikke males mellem jul og nytår.

Manden skulle gerne på jagt efter et par juleharer. Nok måtte harene skydes lige til jul, men sidst på sæsonen blev de så vilde, så de var ikke til at komme nær.

*Gårdmøllen fotograferet i 1933
lige før den blev revet ned.*

Julen

Julen begyndte ved middagstid juleaftensdag. Om formiddagen var der ifølge gammel skik lagt rene lagner på sengene og ordnet de ting, der var tilbage. Det var ikke nødvendigt at sætte neg ud til fuglene, de levede højt i kornkassen og hønsegårdene, men der blev hængt suleben ud til stittentierne (musvitterne). Den sædvanlige middagsmad udgik af programmet. Ved 3-tiden blev der serveret kaffe med søsterkage og klejner. Derefter blev husdyrene fodret med ekstrafooder. Hestene fik brød. Ved 6-tiden spistes der. Bordet var dækket med hvid dug, og der var altid to slags steg. Så var der gerne en slags budding og æblekage og lagkage med syltetøj, ikke flødeskum. Der blev ikke vasket op juleaften. Efter spisningen blev der sunget et par julesalmer, og den nye almanak blev taget frem. Julegaver og juletræ var ukendte. Ved 8-tiden kom kaffen med klejner og søsterkage. Der vankede også juleknas, konfekt og pebernødder.

Julemorgen var det nødvendigt at stå op kl. 5. Mælken skulle leveres en time før sædvanligt. Så ønskede folk Glædelig Jul. Juledag blev holdt strengt hellig. Hvis ikke folk tog i kirke, burde de holde sig hjemme. Det ville være meget upassende at gå hen hos en nabo den dag. Der blev lavet varm mad til middag, og dagen gik med læsning og tobaksrygning. Pigen havde gerne fri.

Anden juledag begyndte julegilderne. Så blev der fyret i de nye stuer fra formiddag, selv om gæsterne først kom ved 5-tiden. Det var kun naboerne, ikke gildeslavet, og det var kun nødvendigt at dække et bord i storstuen.

Der blev ligesom juleaften serveret to slags steg, der var pålæg, smør, ost, boller og bagefter æblekage og lagkage. Dertil godt øl og gl. øl. Mændene sad ved den ene side og kvinderne ved den anden. Husmoderen sad ikke med til bords, men vartede op. Efter spisningen sad kvinderne i den fine stue og mændene ved det lange bord i dagligstuen og spillede kort.

Kortspillet sluttede ved midnat, og så blev der atter dækket bord i storstuen med sylte, rødbeder, steg, hårdkogte æg, sardiner og ost, og derefter forsvandt gæsterne, og man kunne nu regne med 3-4 gilder hos

naboerne efter samme recept. Det var kun de gamle og børnene som blev inviteret. De unge blev ikke bedt med.

Man sagde glædelig jul lige til nytår, og alle skulle beværtes for ikke at bære julen ud. Mælkemanden skulle have frokost og landposten. Hvis det svandt for meget i spisekammeret blev der bagt mere kage til Nytår og eventuelt slagtet ænder.

Nytårsaften blev der spist stuvet hvidkål med flæsk og pølse. Der blev ikke truffet nogen sikkerhedsforanstaltninger, måske fordi det var en udflyttergård, var der ikke noget spektakel, og fyrværkeri var ukendt. Når nytåret var overstået var folk ved at være kedde af julen, men noget større arbejde blev ikke påbegyndt før efter den 7. januar, når St. Knud jog julen ud.

Svøm en færge, Skiltet og Grønærts sikring af Bogø-Stubbekøbing Overfartens fremtid

Af Thorvald Berthelsen

Efter Farøbroens åbning i 1985 truedes færgeoverfarten Bogø-Stubbekøbing af lukning. Den farverige Jørgen Risager blev i starten af 1988 chef for færgeriet som nu blev administreret af Storstrøms Amts tekniske forvaltning. Han tog initiativet til at der i 1988 og de følgende år fandt adskillige overordentligt synlige happenings sted, der gjorde overfarten så kendt og populær, at den ikke kunne nedlægges.

Overfartschefen havde overbevist Danmarks lille glade pessimist Kumbel om overfartens vigtighed. Kumbel har jo lagt navn til en hel digtgenre med udødelige Gruk sentenser som:

Hvis du får en kantet sten
i din ene sko
så vær glad det kun er én
tænk hvis det var to!

Kumbel - Piel Hein, der kraftigt støttede de små færgeruter, leverede derfor allerede i januar 1988 i anledning af overfartens 45 års fødselsdag hyldestdigtet til overfarten *Et leve for Bogø-Færgen*.

Lad os nyde vores Danmark,
så mangfoldigt som vi kan
jeg vil fa'mig ikke køres
over sø og salten vand
lige så lidt som jeg vil svømme over land

Lad os dampe og MS'c
lad os sejle lad os ro
tænk hvis gamle Gubben Noa
havde vaklet i sin tro -
og sat sig ned og ventet på en bro

ET LEVE FOR BOSP-FÆRGEN

Lad os nyde vores Danmark
så mangfoldigt som vi kan!
Jeg vil faktisk ikke køres
over sø og saltet vand -
lisa lidt som jeg vil suppe over land

Lad os dampe og M/Sse,
lad os sejle, lad os ro.
Tænk hvis gamle Gulbe Noa
havde vaklet i sin tro -
og sat sig ned og ventet på en bro.

Piet-Hein

Læg mærke til den famøse bro, der svæver som en regnbue i luften bag Noa. Regnbuen er jo et synsbedrag, som hurtigt forsvinder.

Overfartsleder Jørgen Risager startede i februar 1988 med at revolutionere århundred gamle traditioner for at skibe er af hunkøn. Han lavede færgeoverfartens to færger om til en familie, far M/F Grønsund og mor M/F Ida, som ovenikøbet skulle have en baby. Mor Ida var den yngste. Hun blev søsat i 1959 og døbt Ida efter amtmand Sigurd Wechselmann og hans kone Karen Margrethes datter Ida Marianne.

Hvem der fik ideen og hvornår står hen i det uvisse. Men den unge lærer Jørgen Kludt og overfartsleder Jørgen risager fik i hvert fald i februar gennemført at babyfærgeren Grønært blev påbegyndt bygget på

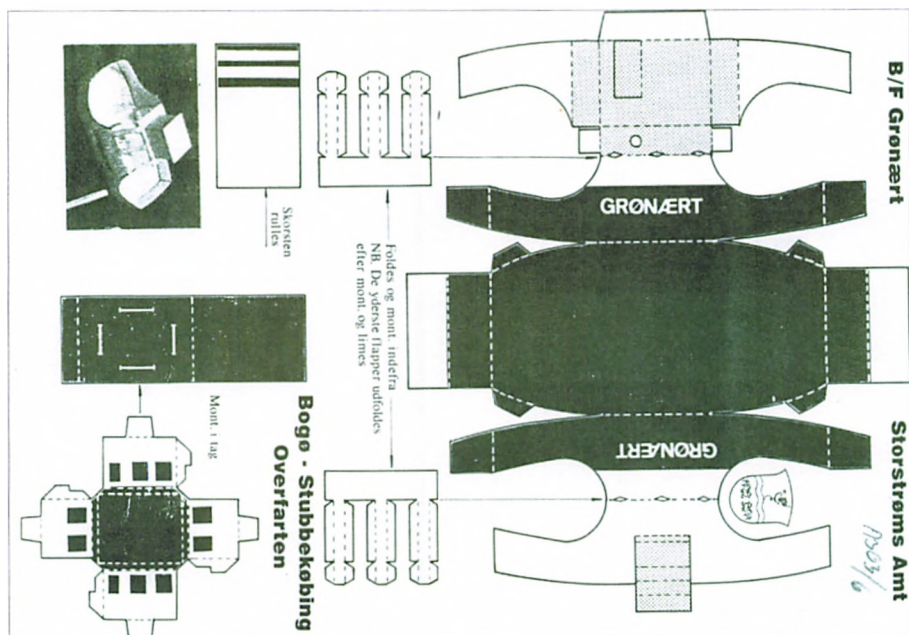
Bogø Kostskole. Det skulle egentlig have været et elevprojekt på kostskolen, men det var mest de voksne på skolen, der byggede Grønært. Ikke mindst skolens pedel Bjarne Hansen, som ulønnet brugte en stor del af sin fritid på at bygge Grønært. Grønært blev en nøjagtig kopi af færgen Ida i forholdet 1 til 5 og dermed 6,47 m lang. Den blev søsat og døbt B/F grønært den 30. maj 1988, hvor Piet Hein stod fadder i Stubbekøbing havn.

*Grønært med fuld besætning inkl. kaptajn Jørgen Risager.
Der var også plads til 4 passagerer:*

Grønært sejlede ud på eget skrog og repræsenterede Bogø-Stubbekøbing Overfarten ved adskillige bemærkelsesværdige begivenheder. Allerede i juni deltager Grønært ved indvielsen af Guldborgsundtunnelen og i juli gennemfører den et verdensrekordforsøg på Falsteromsejling for babyfærger. Derefter gik det slag i slag med spektakulære Grønærtbegivenheder de kommende år i Danmark, Bruxelles, Hamborg, Travemünde og Berlin. Grønært fik bl.a. som den eneste færge i verden en parkeringsbøde under deltagelse i Lang Lørdag i Nykøbing F og blev fotograferet ulovligt parkeret foran EU hovedsædet i Bruxelles. Her blev den også æresmedlem af Bruxelles Royal Yacht Club. Den har endelig som den eneste færge lagt til ved Fægekroen i Tivoli.

I juli 1989 sejler Grønært om kap med Dronningeskibet Dannebrog i Guldborgsund. Samtidig udkommer bogen *Peter, grønært og Bukken Bruse* af N. Block. Grønært deltager og gør reklame for Bogø-Stubbekøbing Overfarten på en lang række rejsemesser i ind- og udland. Den får senere sin egen medieplatform med tidsskriftet *Grønært Nyt* og vil overtage Kattegatruten fra Færgerne Ask og Urd og udsteder en garanti for at lægge til kaj hver gang (Ask og Urd har gennem sommeren 1991 meget svært ved at ramme færgelejerne i Århus og Kalundborg med stor ravage på kajerne og færgerne til følge). Den bliver virkelig folkeeje længe inden folkeaktier blev opfundet, idet man ved at erhverve tidsskriftet i et af numrene fik et udklipsark på midtersiderne, så man kunne bygge sin egen Grønært-model. Der er ingen tvivl om at Grønærts popularitet var stærkt medvirkende til at sejle Bogø-Stubbekøbing Overfarten sikkert i havn helt til i dag.

I 1988 fandt der imidlertid langt flere begivenheder sted for at sikre Bogø-Stubbekøbing Overfartens overlevelse og fremtid end hyldestdigtets offentliggørelse og bygningen af Grønært samt babyfærgens dåb og første ture på eget skrog:

Jørgen Risager må allerede tidligere på året have fået ideen til den store svøm en færge begivenhed i august, for i marts får han fat i Claus Deleuran, far til Thorfinn og Mikeline og rejsen til Saturn. Claus fatter straks, at Ida er i havsnød på Grønsund, og at det er en storslået plan at udsende en redningsekspedition i form af en masse svømmere for at redde færgeoverfarten. Så Claus Deleuran laver med det samme logoet til Svøm en færge.

I maj lancerer Marrebæk Bryghus i Væggerløse sogn øllen »Ida-Pilsner« og druesukker energi-sodavanden »Grønært Kvik op« med Claus Deleuran's logo på etiketten.

I juli bliver det store skilt, Et leve for Bogø-Færgen, med Piet Heins digt og Claus Delauntants logo til svøm en færge sat op i Stubbekøbing Havn.

Og senere den 14. august 1988 på Overfarten Bogø-Stubbekøbings 45 års faktiske fødselsdag afholdtes »Svøm en færge«, hvor 147 svømmere trak og skubbede Grønsund de 3 km fra Stubbekøbing havn til Bogø. Tiden på 1 time. 36 minutter og 36 sekunder var overskriften om begivenheden i Folketidende og den blev senere optaget i Guinness rekordbog som disciplinen færgesvømning under Langdistancesvømning, dog med en opsigtsvækkende unøjagtighed som 1 time, 30 minutter og 36 sekunder. Hele 6 minutter hurtigere end den tid, Folketidende havde noteret.. Om det er Folketidendes eller Rekordbogens tidtager, der er galt på den, vides ikke.

»Svøm en færge« blev gentaget med 72 svømmere fra Hamborg i august 1989. De svømmede ifølge Guinness Rekordbog færgen Grønsund over i tiden 1 time 28 minutter og 15 sekunder og overtog dermed verdensrekorden.

I juni svømmede ca. 50 rekrutter fra HMAK Danske Livregiments rekruttskole på Vordingborg kaserne færgen over fra Stubbekøbing til Bogø i tiden 1 time 26 minutter og 32 sekunder og tog dermed rekorden tilbage til Danmark. GrønærtNyt skriver 95, men modsiges bl.a. af den militære operations skema over 'svømmeplacering og fordeling ved Svøm en færge 90'. Grønært blev ved samme lejlighed svømmet over Grønsund af Hamborg svømmeren Sabine Müller sammen med 3 andre, men i det hårde vejr kom de på afveje og måtte svømme 5,5 km på

2 timer og 15 minutter og 20 sekunder. Grønært sejlede imidlertid som allerede nævnt overfarten sikkert i havn ved adskillige andre bemærkelsesværdige begivenheder i årene 1988-1991.

I juli 1990 fejredes Grønært, Svøm en færge og overfarten med en 3 dages havnefest i Stubbekøbing havn. til lejligheden var Claus Dele-
rauns Svøm en færge logo malet op i stort format med 110 liter skibs-
farve foran færgelejet. Logoet fik en diameter på 20 meter og et areal
på 320 kvm.

Den 24. april 1991 indvier Dronning Margrethe Marguerit-Ruten og samtidig fejrede Bogø-Stubbekøbing Overfarten og Jørgen Risager, at overfarten officielt var blevet en del af den 3.527 km lange Margue-
rit-Rute. Stubbekøbing kommunes gartnerafdeling havde udsmykket
havnen med margueritter og rutens officielle symbol blev sat op på det
store Et leve for Bogø-færgen skilt.

I 1991 skulle Svøm en færge Stævnet være gennemført af japanske
svømmere, men det blev ikke til noget. Der var lagt planer for Svøm en
færge i 1992, men i efteråret 1991 ophører Jørgen Risager som ansat

færgerichef og herefter blev Svøm en færge ikke længere gennemført. Claus Deleurants logo var dog stadig uhyre populært og blev i flere år solgt på T-shirts m.m.

LÆKRE T-SHIRTS

størrelse	ø kr.	antal	løst kr.
5-8	50		
6-8	50		
10-12	50		
14-16	50		
S	65		
M	65		
L	65		
XL	65		
XXL	65		
		* for bundløse	10
		løst kr.	

vedlagt i check

indbetalt på giro nr. 9 419 04 18

Klip ud og send ind!

På det tidspunkt var den 4 årige kampagne i ind- og udland med Grønært og svøm en Færge stævner for at bevare Bogø-Stubbekøbing Overfarten under ledelse af Jørgen Risager gjort overfarten så populær i Danmark og Nordtyskland, at dens eksistens blev sikret mange år frem i tiden.

Hertil bidrog også, at støtteforeningen Grønærts venner som senere bliver til IDAs venner, blev stiftet i marts 1990 og tog meget aktivt del i kampagnen.

I november 1991 enedes Storstrøms Amt samt Stubbekøbing og Møn kommuner om at sikre Bogø-Stubbekøbing Overfartens eksistens i en ny 4 årig periode, efter at fremtiden i 1991 indtil da havde været særdeles usikker.

Selvom Piet Hein alias Kumbel med vanlig finurlig pessimisme skrev følgende i en tale til overfartens og Grønærts fødselsdagsfest i 1989:

»Det er det stående argument for broer i sammenligning med færger, at de sparer tid. -- at broer så - i og med, at de gør vand til land - gør Danmark mindre varieret, mere monotont, bemærker man ikke - før bagefter«.

Så havde den kampagne, han støttede, gjort hans ord til skamme. Farø broen og Guinness Rekordbog måtte herefter give op. Overfarten blev netop ikke nedlagt, men diciplinen Færgevømning har aldrig senere optrådt i rekordbogen. Lokalt engagement havde med latter og lyrik besejrt stordrifts ensretningen og dens udryddelse af lokale særpræg.

Skiltet et leve for Bogø-færgen er gået til omkring årtusindskiftet. Men Grønært blev restaureret i 2013 og fører stadig sin charmeoffensiv for færgeoverfarten, som støtteforeningen IDAs venner nu i årevis har holdt flydende både som fast færgerute i sommerhalvåret og som turbåd med mange forskellige oplevelser.

Stubbekøbing Havnepladsgruppe i guldborgsund kommune besluttede i starten af 2017, at det gamle skilt Et leve for Bogø-færgen med Piet Heins digt og Claus Deleurans Svøm en færge logo skulle genskabes og genopsættes i forbindelse med fornyelsen af Stubbekøbing havn. Selvfølgelig uden slutdato for overfartens eksistens. IDAs venner sørgede derefter for at skiltet også skulle sættes op i overfartens 'hovedhavn' på Bogø.

I dag er overfarten også blevet et led i Cykelruten Berlin-København. Derfor er det nye skilt i Stubbekøbing oversat til tysk af den dansk-tyske forfatter Peter Pitsch, og i Bogø havn er det oversat til engelsk af Henrik Jensen. Den kendte lokale bladtegner Kristine Ricken genskabte skiltet, som blev indviet ved Havnens Dag i Stubbekøbing den 10. juni 2017 med en tale af forfatteren Thorvald Berthelsen og en fællessang af digtet på den melodi, den lokale musiker og komponist Kiwi Munch havde lavet til det.

Et leve for Bogø færgeren.

Tekst: Piet Hein Musik: Kiwi Munch

1. Lados ny-de vor-es Dan - mark Så mang - fol-digt som vi kan jeg vil
 2. Lados dam-pe og M S' se Lad os sej-le lad os ro. Tænk hvis

1. fa' mig ik-ke kø-res øv-er sø og sal-tenvand li-så lidt som
 2. gam-le Gub-be No-a hav-de vak - let i sin tro - og sat sig ned

1. jeg vil svøm - me øv - er land.
 2. o - g ven - tet på en Bro.

Thorvald Berthelsen skriver digte og faglitteratur om bl.a. historie og litteratur. Han har senest skrevet om Sophus Claussen, forfatningsstriden og Folketidende samt om Lollands store "glemte" røde forfatter, Hilmar Wulff. Han har udgivet 5 digtsamlinger, senest *Mørkeleg*. Hans digte er oversat til bla. engelsk, svensk, tysk, serbisk, bosnisk og arabisk. Han var også den første formand for den lokale forfatterforening, *StORDstrømmen*, og blev i 2014 som den hidtil eneste udnævnt til Årets kulturelle ildsjæl af de to ministre Marianne Jelved og Carsten Hansen på Folkemødet på Bornholm. Thorvald Berthelsen var også initiativtager til at skiltet *Et leve for Bogø-færgeren* blev sat op igen.

Heldagstur til Landbomuseet Lundekrog. Af Solvejg Mølbjerg, foto Ingrid Hoffmann

Med Johns Turistfart og med Carsten Astrup som guide kørte 34 personer den 24. maj på udflugt. Målet var Landbomuseet Lundekrog i Ll. Skensved.

Når man kører ad Ejbyvej mellem Ll. Skensved og Ejby møder man ved nr. 32 to store halmdukker »Jens & Marie Halm«. De står og byder alle velkommen til »Landbomuseet Lundekrog«. Fortsætter man ad vejen mellem dukkerne kommer man til en firlænget gård. Gården, der huser »Landbomuseet Lundekrog«, er en sand perle af et museum. Her er en stor gårdsplads, hvor der er mulighed for at nyde medbragt mad og eventuelt drikke en kop kaffe. Der er også rig mulighed for et ophold i de naturskønne omgivelser, i et af de grønne områder - ved den lille sø er der borde og bænke. I godt vejr kan man også her sidde og nyde sin medbragte mad, i tilfælde af regnvejr, kan man være indendørs. Ved ankomsten til Landbomuseet begyndte vi med en kop kaffe samt Ingrids lune snegle. Dertil serveredes information om museet. Dette fandt sted på 1. sal, hvor der var et dejligt samlingslokale. Det var tørvejr, men for køligt at sidde i det fri.

Gården indeholder en meget stor samling af landbrugsredskaber fra perioden ca. 1840 til 1950 hvor traktoren afløste hesten. Inde i bygningen finder vi forskelligt husgeråd fra samme periode.

I museets »Gamle Længe« er en fin udstilling af broderier, både hede-bosyning, fransk dragværk samt enkelte rigtig gamle bondemøbler og dragter. På loftet findes en vognudstilling af gamle hestevogne samt en hel del hestetrukne høstredskaber, og en model af Vejle Mejeri fra ca. 1930. Endvidere huser første salen en del af landsbyens små værksteder, som børstenbinder, karetmager, sadelmager, herre- og damefrisør, købmandsbutik årgang 1940 og en skolestue ca. samme årgang. Der er en stor fin samling af vaskemaskiner og vaskeredskaber fra vaskebræt til de maskiner vi kender i dag. Der er en udstilling fra tiden da elektriciteten kom på landet. Ud over dette er der redskaber til ølbrygning, lysestøbning, skovbrug, tørvegravning, dræning, samt Vedskølle gamle smedje.

Museet råder over et ca. 1000 m² stort indendørs udstillings areal, samt 400 m² udendørs, hvor det halve er overdækket. Endvidere har museet ca. 600 m² værksted og lager.

Museet drives i dag af en museumsforening med ca. 150 medlemmer, hvoraf ca. 20 arbejder som frivillig og ulønnet arbejdskraft ved museet.

Og så gik vi ellers omkring. Flere frivillige var hidkaldt, så der var altid mulighed for at få svar på spørgsmål – ligesom de frivillige gerne hørte vore kommentarer til det vi så. Vi er alle i den alder, hvor vi har det godt med at genkende genstande fra vores barndom og ungdom. Jeg tror vi alle sagde: Nej, sådan var det jo og kan du huske ...

Det medbragte smørrebrød samt øl og snaps blev nydt samme sted, hvor vi begyndte vores besøg – på 1. sal. Det blev afslutningen på et meget interessant besøg på Landbomuseet.

Derefter kørte vores gode chauffør os til Præstø, hvor vi fik eftermiddagskaffe på Cafe mocc@ helt nede ved Præstø Fjord – og der var store lagkager.

Efter kaffen kørte vi ud til Jungshoved, hvor de mange rododendron langs vejene var begyndt at blomstre. En meget smuk køretur som afslutning på en dejlig dag.

Fyraftenstur til Rødbyhavn den 17. august 2017

Vi mødtes på Vestre Kaj 50C i Rødbyhavn klokken 16.00. I denne bygning er der udstilling og information om den kommende Femern-forbindelse. Mens vi nød en kop kaffe eller the hørte vi på 1½ time et meget interessant foredrag om Femernbælt-projektet.

Næste del af besøget i Rødbyhavn foregik på Café Langelinie, hvor der blev serveret en dejlig flæskesteg. Efterfølgende kaffe/the med kager sluttede dagen

De 27 deltagere i turen oplevede en lille historie om det enorme Femern-byggeprojekt – og der er ingen tvivl om, at deltagerne vil følge projektet med særlig interesse.

Formandens beretning ved generalforsamlingen den 21. februar 2017

Et emne, der interesserer os alle, og som vi alle har en mening om, det er mad. Også i vores tale bruger vi på de mest mærkværdige måder mad som en del af sproget. Jeg vil - som et eksempel før den mere saglige del af beretningen - servere en lille appetitvækker:

»Hvor er han dog en heldig kartoffel, tænkte jeg. Så helt anderledes end mig; jeg havde for alvor trådt i spinaten og været så torskedum, at jeg havde slået større brød op, end jeg kunne bage. Jeg var gået helt agurk og sad nu midt i suppedasen, fordi der var gået kage i projektet. Jeg var flad som en pandekage og havde brugt mine sidste klejner. Det hele begyndte, da jeg gik i flæsket på de andre i bestyrelsen og kaldte dem »et eller andet, jeg ikke kan huske ...« - men helt ærligt: Der MÅ andre bol-ler på suppen, hvis vi skal komme videre - det ved den søde grød!«

Og så lidt om året, der er gået:

April besøg af John Hansen, Nykøbing, der havde kaldt sit emne: Lolland-Falsters Historie med overvægt på Østfalster. Vi så masser af billeder fra de første fund af menneskelig aktivitet på vore to øer til vore dage. En fredag og stort fremmøde. Der er dog ingen fredage på næste års program. Det skyldes hovedsagelig, at de foredragsholdere, vi har valgt til det næste år, ikke viste den store interesse for den ugedag.

Onsdag den 25. maj

Tur til Kongernes Jelling - med 38 deltagere

Torsdag den 18. august

Tur til Gedser - med 30 deltagere

Fælles var, at det var to veltilrettelagte ture af Carsten Astrup - forskellen bestod i køretiden.

Der er billeder og lidt omtale af begge ture i det sidste årsskrift.

September

måneds foredragsholder var Marie Louise Friderichsen, som netop omkring den dato, hun besøgte os, var blevet ansat som turistchef på Lolland. Foredraget 5 Herregårdsfruer fra Lolland handlede om fem forskellige kvinder fra og med tilknytning til lollandske herregårde i tiden fra 1596 til 1945. Det kom Marie Louise godt fra og det gav en fin sammenhæng, da hun ved slutningen pegede på 5 af nutidens kvinder fra samme område.

Oktober

Besøg af Roland Hansen, Sakskøbing, hvis emne var Oplevelser med is i maven. Roland Hansen fortalte om sine 26 måneder ved Slædepatruljen Sirius. Der blev fortalt om patruljens baggrund, historier om makkerskabet på de lange slæderejser og vi så smukke billeder fra det store land. Og så var der hundene ... Armstrong bl.a.

En eftermiddag i november

Museumsinspektør Anna-Elisabeth Jensen, Muscum Lolland-Falster med emnet: »Migration og vellevned, udvikling og afvikling på Sydhavs-øerne igennem 10.000 år - med et særligt/kærligt blik på Nordøstfalster». En flot titel og et gedigent foredrag. Man taler om "Gedigent håndværk - veludført af gode materialer". Og jeg synes, man med rette kan sige om dette foredrag, at det var gedigent.

Januar - også eftermiddag

Fhv. skoleleder, nu foredragsholder, Jens Thøsing Andersen, Haslev, med emnet: De drog mod vest – udvandringen fra Danmark. 250.000 danskere søgte lykken i Amerika fra omkring 1860 til 1920. Derfor har mange danskere familie derovre, og næsten alle kender til personer, som blev i Amerika. Vi hørte om, hvorfor de drog ud og hvad der lokkede dem af sted.

Februar

og i aften er der så generalforsamling og efter generalforsamlingen vil vi se og høre Birthe og Hans, som vi mest kender herfra egnen og som medlemmer i vores forening - og lidt fra TV !

Sidste år sagde jeg noget om, at vi sagtens kunne være lidt flere til vore møder. Der er sket en tydelig ændring i det år, der er gået. Det begyndte allerede 1. gang efter generalforsamlingen, som var en fredag, men det er fortsat året igennem. Det er naturligvis dejligt. Desuden kan vi for første gang i flere år se, at der kommer nye medlemmer til, som fylder ud i de huller, der hvert år bliver på medlemslisten, fordi trofaste, ældre medlemmer dør.

Vi har holdt to eftermiddagsmøder - begge velbesøgte. Men hvor mange af deltagerne der ikke ville være kommet, hvis mødet lå om aftenen, ved vi ikke præcis.

Det vi ved, er, at der er 5 aftener om ugen at låne dette lokale på, men kun 2 eftermiddage. Her hvor vi nu befinder os, er jo en del af Biblioteket og kan derfor kun benyttes som mødelokale, når Biblioteket er lukket. Vi ved også, at der er andre, der gerne vil være her om eftermiddagen.

Vi har en sund økonomi. Det er et stort gode - ikke mindst i forbindelse med programlægning.

Foreningen har igen i år modtaget 2000 kr. fra Det Classenske Fideicommis - det er vi naturligvis meget taknemmelig for.

Der er mange andre, jeg på vegne af Lokalhistorisk Forening vil sige tak til:

Biblioteket for den hjælpsomhed, vi bliver mødt med.

Arkivet v/Karin for hjælp og gode idéer, især ved udarbejdelsen af årsskriftet.

Tak til alle, der har bidraget med at skrive til årsskriftet.

Tak til de, der hver uge giver af deres tid til arkivet og tak til gruppen omkring arkivet.

Tak til Gunvor Fisker for musikledsagelse - det styrker altid fællessangen.

Tak til Pressen - for omtale og fremmøde ved arrangementer
Tak til de, der uden at være medlem af bestyrelsen, hjælper i køkken
både før og efter møderne
Tak til bestyrelsen for godt humør og loyalt samarbejde.

Det var, hvad jeg havde valgt at tage med i år og så ellers slutte med
Piet Hein:

*Husker man, hvad man har glemt, retter man det ofte nemt.
Har man glemt, hvad man har glemt, er det temlig ubekvem.*

Som afslutning skal der lyde en stor tak til jer medlemmer for interesse
for vore arrangementer og trofasthed mod foreningen.

Solvejg Mølbjerg

Ideer til hvad man kan finde på Nettet

Vi vil altid foreslå, at man søger i de lokalhistoriske arkivers database, hvis man leder efter billeder eller oplysninger om steder eller personer, men hvis man ved, at det er luftfotos, man gerne vil se, bør man gå ind på Det Kongelige Biblioteks side med luftfotos.

Skriv www.kb.dk/danmark set fra luften.

Her kan man søge et område eller klikke på danmarkskortet til højre.

Ved at gøre kortet større kommer der en mængde dråber frem som markering af, hvor man har et foto.

Man kan også gå den anden vej ved at klikke på et billede i rækken til venstre og på kortet se, hvor ejendommen ligger.

Der er mange fotos af enkelte ejendomme, men også billeder fra byer som for eksempel nedenstående af Stubbekøbing omkring 1950.

Hos Statens Arkiver på www.sa.dk finder man kirkebøger, folketællinger, skifter, tingbøger, fængsels- og tugthusprotokoller og meget mere. Går man ind i de ældre kirkebøger (før 1800) og ikke bare søger efter sine egne aner, men lægger mærke til, hvad præsterne i øvrigt skriver, kan man være heldig at finde små historier om tiden og sognet. Det er ikke nemt at læse, men med god hjælp er det lykkedes at oversætte følgende to indførelser.

I Aastrups kirkebog har præsten Poul Poulsen Danchel i 1745 skrevet følgende:

Den 20. juni 1745:

Dominic 1. post Trinitatis. Et omløbende løs Qvindfolk, som havde ingen vist Sted at være på, men løb omkring af et Land i et andet og betlede, Navnlig Mette, fødte den 15. juni et Pige Barn udi Tundrene på Vejringe Mark, tog efter en maadelig voxen Drengs Anskrig, som kom til Vejringe og fik efter begæring nogle Qvinder ud til hende, hvilke og strax lod hente Jordemoderen Margarete Bendix fra Oure udi hvis overværelse hun og fødte Barnet. Dette Qvindfolks Pige Barn blev døbt foranmeldte Søndag. Jordemoderen Magarete Bendix bar det og blev kaldet Eva Cathrina. Faddere var Anders Kock, Niels Smed og Ole Graver, saa og Peter Slentis Kone Ane, alle af Vejringe. –

Den foranmeldte Dreng, som givet anskrig om dette Menneske Barns nød blev udlagt til Barne Fader, navnlig Laurids Povlsen, som efter dette løse Qvindfolks Tilsigelse skulle være født i Nørre Ørslef her i Landet, men gik om og tiggede.

Jeg angav det strax, det blev mig af boemanden Anders Kock i Vejringe tiltimet givet, til Hr. Forvalter Wibye i Stubbekøbing, Angivelsen dateret Præstegården i Moseby d. 16. Juni, og dagen derefter anmeldede jeg det for Provst Flindt ved en missive, som blev udsendt med Peder Bille af Moseby, dateret Præstegaarden i Moseby den 17. juni, som var en torsdag.

Et andet og mere personligt opslag finder man i samme kirkebog i 1784, hvor pastor Biering, der foruden at være præst også drev landbrug og skrev digte:

Mandag den 9. Februar hensov min elskeligste ældste Datter Abigael Biering Kl. 2 om Eftermiddagen. Hun var født 1763 2. Juni altså i sin alders 21. Aar. Hun var gift med Hr. Niels Benzon, Kaptajn, Postmester og Købmand i Stubbekøbing.

Den 16. Epidem blev hun bisat i Stubbekøbing Kirke med sædvanlige Ceremonier, og dagen derefter blev hendes Liig indført til Aastrup Kirke, hvor det blev nedsat inden for Knæfaldet, lige for Altret, ved siden af hendes salig Moder, Anne Marie Schrøder, efter Begjering i levende live, ja endog i hendes Sundheds Dage. Hun døde af små Kopper og efterlader sig to elskelige Børn, en Datter Anne Marie, og en Søn Christian, hvilke den ubarmhjertelige Død pludselig vrog fra sin Moders Bryst. Men ikke det alene. Hun efterlod sig et uvurderligt Navn og Minde blandt alle, som kendte hende, for hendes Dyders, Fromheds og Dueligheds Skyld, hvorudi hun fuldkommen lignede hendes Salig Moder ligeledes af Ansigts Linie.

Det salige Guds Barn som altså være fortjent at hendes sørgende Fader strør digt som Blomster på hendes Grav.

Lyksalig var den Dag, da Du, min ældste Datter,
så Lyset første Gang! Da braste Moders Nød
og forvandlede til Fryd og Faders Sorg til Latter,
da Himlen hende Dig gav i sit ømme Skjød.
O, min Abigael ud i dit Vugge-Klæde
Du svarede til Dit Navn, og var Din Faders Glæde*

I femte Aar, Du hjalp Din Fader at beklage
Din sjælden Moders Død. Men siden hende liig
i Sjæls og Legemes Træk opklarede hans Dage,
Da han med hende saae saa levende i dig.
Han fandt Dig mere og mere i hendes Spor at træde.
Du i Din Ungdoms Vaar var og Din Faders Glæde.

Jeg, efter Himlens Råd vi fulgt, for 3. Aar siden
Ledsagede Dig frem til Brude-Skamlen.
Hvor huuslig blev Du ei, hvor sparsom over Tiden,
Hvor elsket af enhver, især Din bedste Ven!
Sagtmodigt holdt Du fast ved Frelsens Gyldne Kjæde
Og i Dit Ægteskab var end Din Faders Glæde.

Deel i Velsignelsen, som Gud i Edens Have
De første fædre gav, blev og Din Nådes Løn.
Du frydede Dig ved en dobbelt Himmel-Gave
en yndig Datter først, siden en velsignet Søn
Så satte Du mig op på Bedste-Faders Sæde
Og i Din frugtbarhed var og Din Faders Glæde.

Men midt i Freden mig ren Bitterhed paakommer
Du uformodentlig faar Dødens skrække-Bud
Nu faldt Dit Blomster af, nu svandt min Glædes Sommer
Og mørke Dage kom, da Livets lys gik ud
Nu først Abigael, faar Du mig til at græde,
da Du er ikke mere som før Din Faders Glæde.

Dog alt for meget sagt, jeg aldrig bør forglemme
hvor stærk Du viste Dig, saa snart Du Døden saa.
Til Himlen løftedes Du, Hjerter, Aand og Stemme
højt op i Tro og Bøn, og strax sov hen derpå.
Hvor trøsteligt for mig, og hver, som var tilstede!
Saa var Du i Din Død endnu Din Faders Glæde.

Og nu da Herren Dig har rakt en rigtig Krone,
nu da Du hviler sødt ud i Din Guds Favn,
nu, da Du frelst og glad står for Jehovas Trone,
der gav Dig, da Du vandt, et nyt og bedre Navn
Nu, da du aldrig mere skal ømme Øjne væde
Du først, trods Døden, er Din Faders største Glæde

*Abigael, et hebraisk navn er på dansk: Faders Glæde

Beretning fra Lokalhistorisk Arkiv ved generalforsamlingen den 21 februar 2017 v/Karin Suhr Rasmussen

Når man spørger, hvad vi laver på et lokalhistorisk arkiv, så er det enkle svar, at vi indsamler, registrerer, opbevarer og formidler.

Jeg må indrømme, at vores indsamling består i, at vi modtager det, folk er så venlige at overdrage til os. Den mere systematiske indsamling har vi ikke ressourcer til, det må vi lade de mere professionelle arkiver om. Det, vi bruger meget tid på, er registreringen, hvor der er faste regler for, hvordan man gør, ligesom opbevaringen i syrefrit materiale ligger helt fast. Det gælder både registrering af det nye, vi får ind, og omregistrering af ældre afleveringer, der nok er registreret, men ikke digitalt, så man kan søge i dem over nettet.

Formidlingen sker gennem hjemmesiden, Facebook, lidt udstillinger, Årsskriftet, besøg af grupper på arkivet og den snak, vi har med folk, som kommer og søger oplysninger.

Vi fik 59 indleveringer i 2016. Bortset fra to lidt store, har vi fået registreret det hele, ligesom det går fremad med at omregistrere. Nu mangler vi kun nogle billeder- ca. 2000.

En af de store indleveringer, vi skal i gang med, vedrører apoteker Bunkeflod. Han var apoteker her i byen i sidste halvdel af 1800-tallet. Vi fik en kuffert med hans papirer og en del historier om familien. Jeg har set, at han havde 11 børn, men ellers ved jeg ikke så meget endnu. Vi har 940 følgere på Facebook, og vi havde i 2016 4739 besøg på hjemmesiden.

Det er bl.a. her, man kan se Foreningens program, hvis man har mistet det, man fik tilsendt. Man kan også finde et stedregister til artiklerne i Årsskrifterne. De fleste, der besøgte hjemmesiden i 2016 fortsatte sikkert til arkiv.dk, hvor man kan se vores registreringer, hvor det selvfølgelig er billederne, der er mest interessante. Vi havde i 2016 over 21.000 søgninger på vores registreringer. Nu vil man igen kunne søge direkte i vores registreringer fra vores hjemmeside, men vil man også se noget fra andre arkiver, er det stadig arkiv.dk.

Et andet sted man kan finde flotte billeder er på Det kongelige

Biblioteks luftbilledbase. Det nemmeste er at søge på "Danmark set fra luften". Der ligger tusindvis af luftfotos fra 1939 til 1992 og man kan søge på et område, et sogn eller en kommune.

Billederne kommer i en række til venstre og til højre er der et kort, hvor den ejendom, man sætter musen ved, bliver markeret. Man kan selvfølgelig også gøre det omvendt, markere på kortet og så kommer billedet frem.

I forbindelse med Arkivernes Dag lavede vi en lille udstilling om Idræt, som var årets emne. Udstillingen hænger der stadig. Vi havde pænt besøg på dagen.

Vi havde i 2016 besøg af seniorklubben fra NØF i Horbelev, af en 6. klasse fra Stubbekøbing skole og Rotary her i byen.

Vi har leveret et billede til en enkelt udgivelse i 2016. Bogen hedder "Lolland og Falster på mærkerne", der fortæller gode historier fra Lolland og Falster inspireret af frimærker med motiver fra stederne.

Vi har også haft besøg af en ph.d.-studerende, der var interesseret i vores materiale vedrørende jødernes flugt i 1943. Det er det samme materiale, som Thomas Hjortsøc brugte til sin bog "Den dyre flugt" og Bo Lidegaard til bogen "Landsmænd".

Og så har vi selvfølgelig sammen med Lokalhistorisk Forening udgivet et årsskrift med – synes vi selv – nogle spændende eller i al fald interessante historier fra området.

Jeg vil slutte med at sige tak.

Tak til alle, der bruger arkivet, enten ved at aflevere noget eller ved at komme og se på og bruge, hvad vi har.

Tak til Tine og til vores frivillige medarbejdere, Else, Ingrid og Kate, der kommer hver torsdag og hjælper, så vi ikke kommer alt for langt bagefter i vores registreringsarbejde.

Tak til arbejdsgruppen, der hjælper med løst og fast, men først og fremmest med deres store lokale viden, som vi hele tiden trækker på.

Sidst, men ikke mindst, tak til Lokalhistorisk Forening for godt samarbejde om Årsskriftet og tak for de mange gode foredrag, hvor

I er med til at formidle historien, og tak til alle jeres medlemmer, der med deres opbakning er med til at fastholde interessen for den lokale historie.

Bliv medlem af

LOKALHISTORISK FORENING STUBBEKØBING

Nærmere oplysninger fås hos:

Solvejg Mølbjerg	54 44 27 59
Svend Pedersen	54 44 40 98
Bent Blomquist	54 43 80 24
Ingrid Hoffmann	20 98 55 18
Hans Hasselbalch	40 25 19 36

Eller på Lokalhistorisk Arkiv, telf. 54 73 15 68
arkivleder Karin Suhr Rasmussen

Alle årgange af Årsskriftet kan købes på Stubbekøbing
Bibliotek og på Lokalhistorisk Arkiv

the 1990s, the number of people in the UK who are aged 65 and over has increased from 10.5 million to 13.5 million, and the number of people aged 75 and over has increased from 4.5 million to 6.5 million (Office for National Statistics 2000).

There is a growing awareness of the need to address the needs of older people, and the need to ensure that the health care system is able to meet the needs of older people. The Department of Health (2000) has set out a strategy for the health care system to meet the needs of older people, and the Health Service Research Unit (2000) has set out a strategy for the health care system to meet the needs of older people.

The Health Service Research Unit (2000) has set out a strategy for the health care system to meet the needs of older people. The strategy is based on the following principles: (1) to ensure that the health care system is able to meet the needs of older people; (2) to ensure that the health care system is able to meet the needs of older people; (3) to ensure that the health care system is able to meet the needs of older people.

The Health Service Research Unit (2000) has set out a strategy for the health care system to meet the needs of older people. The strategy is based on the following principles: (1) to ensure that the health care system is able to meet the needs of older people; (2) to ensure that the health care system is able to meet the needs of older people; (3) to ensure that the health care system is able to meet the needs of older people.

The Health Service Research Unit (2000) has set out a strategy for the health care system to meet the needs of older people. The strategy is based on the following principles: (1) to ensure that the health care system is able to meet the needs of older people; (2) to ensure that the health care system is able to meet the needs of older people; (3) to ensure that the health care system is able to meet the needs of older people.

The Health Service Research Unit (2000) has set out a strategy for the health care system to meet the needs of older people. The strategy is based on the following principles: (1) to ensure that the health care system is able to meet the needs of older people; (2) to ensure that the health care system is able to meet the needs of older people; (3) to ensure that the health care system is able to meet the needs of older people.

The Health Service Research Unit (2000) has set out a strategy for the health care system to meet the needs of older people. The strategy is based on the following principles: (1) to ensure that the health care system is able to meet the needs of older people; (2) to ensure that the health care system is able to meet the needs of older people; (3) to ensure that the health care system is able to meet the needs of older people.

The Health Service Research Unit (2000) has set out a strategy for the health care system to meet the needs of older people. The strategy is based on the following principles: (1) to ensure that the health care system is able to meet the needs of older people; (2) to ensure that the health care system is able to meet the needs of older people; (3) to ensure that the health care system is able to meet the needs of older people.